

УКРАЇНА

ШВИДКА ОЦІНКА ЗАВДАНОЇ ШКОДИ ТА ПОТРЕБ НА ВІДНОВЛЕННЯ

СЕРПЕНЬ 2022

© Серпень 2022, Світовий Банк, Уряд України, Європейська Комісія.

Відмова від відповідальності: звіт «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення – серпень 2022» спільно підготовлений Світовим банком, Урядом України та Європейською Комісією. Звіт ґрунтується на даних станом на 1 червня 2022 року, зібраних у період з 30 травня до 30 липня 2022 року. Швидка оцінка була проведена в короткі терміни, щоб забезпечити актуальність оцінок, і були докладені глибокі зусилля для підвищення точності інформації, яка була зібрана, проаналізована та перевірена, наскільки це було можливо. З огляду на триваючий характер конфлікту та відсутність доступу на тимчасово непідконтрольних уряду територіях, збір даних здійснюється переважно віддалено, але перевіряється за допомогою наземної інформації. Дані з віддаленим джерелом були триангульовані та перевірені, коли це можливо, на основі наземної інформації, отриманої від Уряду України, місцевих агенцій, Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних партнерів. З огляду на ці обмеження, автори звіту не можуть гарантувати абсолютну точність даних, включених в цю роботу. У звіті використовується обмінний курс 1 долар США = 27,28 грн від 31 грудня 2021 року.

Кордони, кольори, позначення та інша інформація, представлена в цьому звіті, не мають на увазі будь-яких суджень з боку Світового банку щодо правового статусу будь-якої території або схвалення чи прийняття таких кордонів.

Дизайн: Сара Аламеддін, Наталія Мартинюк

Редактор: Олена Буря

Фото: Юлія Бурлаченко; Ipsos, для Світового Банку. Фото на обкладинці: Харків, Ipsos.

УКРАЇНА

ШВИДКА ОЦІНКА ЗАВДАНОЇ ШКОДИ ТА ПОТРЕБ НА ВІДНОВЛЕННЯ

СЕРПЕНЬ 2022

ПОДЯКИ

Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA) спільно підготовлена Світовим банком, Урядом України та Європейською Комісією у координації з державними установами, агенціями ООН та партнерами з розвитку, науковими колами, організаціями громадянського суспільства та приватним сектором. Основна команда RDNA складалася з представників уряду, співробітників Світового банку та Європейської Комісії та експертів.

З боку Уряду України RDNA очолило Міністерство розвитку громад та територій за підтримки Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій та Міністерства інфраструктури. Усі профільні міністерства взяли участь в оцінюванні у координації з Київською школою економіки (КШЕ).

Корисною стала співпраця з Європейською Комісією на чолі з Представництвом Європейського Союзу в Україні та Генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR), а також внески інших служб.

Технічну підтримку Світовому банку надавали Підрозділ управління країнами Світового банку, Глобальна практика міського розвитку, стійкості та земельних ресурсів (GPURL) та інші глобальні практики та наскрізні сфери.

Цей звіт розроблено завдяки щедрій підтримці Міністерства закордонних справ і справ Співдружності націй та розвитку Великої Британії через фонд належного управління; Глобального фонду зі зменшення наслідків стихійних лих і відновлення (GFDRR); уряду Сполучених Штатів, включно з Державним департаментом; Швейцарського секретаріату з економічних питань (SECO); та Уряду Швейцарії через Трастовий фонд «Підтримка реформ сектору охорони здоров'я в Україні» за підтримки Швейцарського фонду розвитку. Багато інших партнерів зробили внесок у зміст звіту, зокрема Міністерство закордонних справ Великої Британії, Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО) ООН, Міжнародний дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Міжнародна організацію з міграції (МОМ).

Повний перелік галузевих лідерів та вкладників наведено у Додатку 1. Команда RDNA хотіла б висловити свою глибоку вдячність усім особам та організаціям, які зробили свій внесок у цю оцінку.

ПЕРЕДМОВА

24 лютого 2022 року Російська Федерація вторглася в Україну, що призвело до жертв серед цивільного населення, переміщення мільйонів людей та масштабних і серйозних руйнувань житлових будинків, підприємств і соціальних закладів, припинення виробничої та господарської діяльності. Наслідки цього вторгнення відчуватимуться впродовж поколінь через розділення та переміщення сімей, порушення умов для людського розвитку, знищення властивої Україні культурної спадщини та зміни на протилежну позитивної траєкторії економічного розвитку та зниження бідності.

Уряд України, Група Світового банку та Європейська Комісія у співпраці з партнерами з розвитку започаткували Швидку оцінку завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA). Відповідно до міжнародно схваленої методології метою RDNA було здійснення оцінки впливу війни на населення, людський розвиток, надання послуг, фізичні активи, інфраструктуру, виробничі сектори та економіку. Для цілей цієї оцінки до неї було включено, перевірено, наскільки це можливо, і оцінено завдану шкоду війною впродовж періоду від 24 лютого до 1 червня 2022 року. Результати RDNA є попередніми, і наведені цифри завданої шкоди, збитків і потреб на відновлення слід розглядати як мінімальні. Оскільки війна триває, її соціальні та економічні наслідки будуть далі посилюватися та наростати. Однак відбудову та відновлення необхідно починати вже зараз там, де це безпечно та практично можливо.

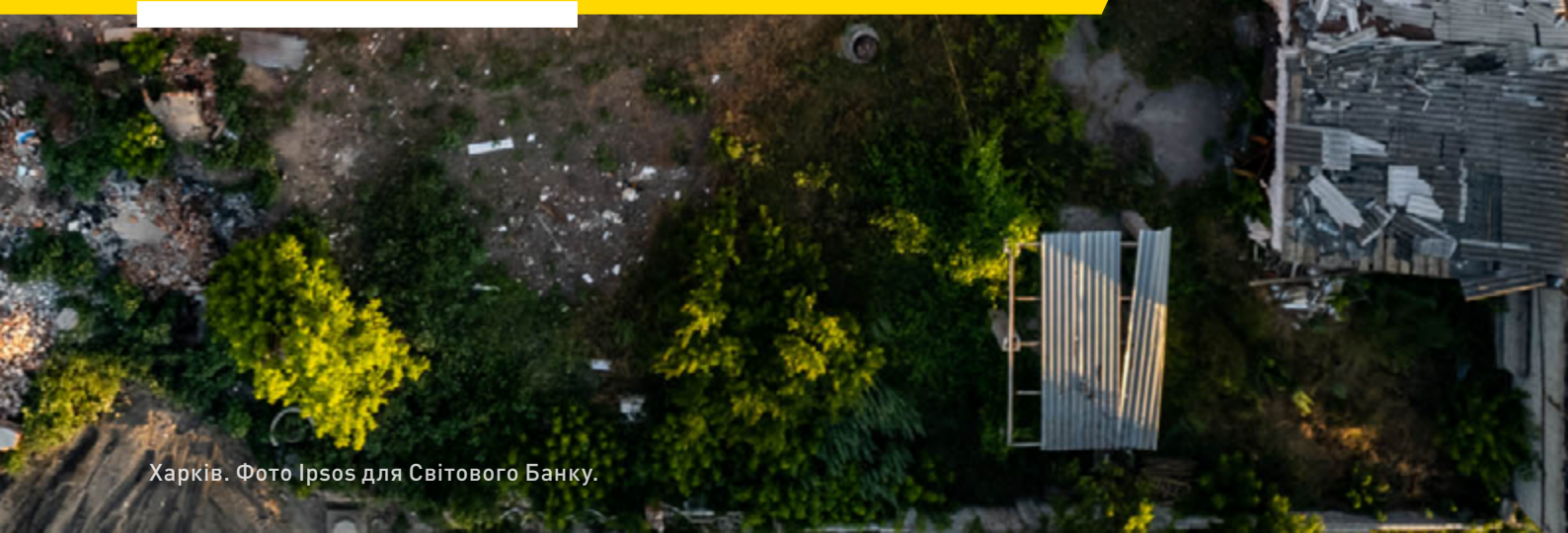
Станом на 1 червня 2022 року вартість безпосередньої завданої шкоди досягла більше ніж **97 мільярдів доларів США**; водночас найбільше постраждали житлові будівлі, транспорт, торгівля та промисловість. Завдана шкода сконцентрована в прифронтових областях (74 відсотки) – насамперед Донецькій, Луганській, Харківській та Запорізькій, а також в областях, повернутих під контроль уряду (22 відсотки), як-от Київська та Чернігівська. Порушення економічних потоків і виробництва, а також додаткові витрати, пов'язані з війною, сукупно оцінюються як збитки і становлять десь **252 мільярдів доларів США**. У першому кварталі 2022 року валовий внутрішній продукт (ВВП) України скоротився на 15,1 відсотка у річному вимірі, а рівень бідності, як очікується, зросте з 2 до 21 відсотка (відповідно до межі бідності 5,5 доларів США на людину на день).

Вартість потреб на відбудову та відновлення, станом на 1 червня, оцінюється в понад **349 мільярдів доларів США**, що перевищує ВВП України в 2021 році більш ніж у 1,6 рази. До цих потреб включено найважливіші кроки на шляху до того, щоб стати сучасною, низьковуглецевою, стійкою до катастроф і змін клімату та інклюзивною країною, яка краще відповідатиме стандартам Європейського Союзу. Незважаючи на величезний загальний обсяг фінансування, досвід інших країн показує, що відбудова триває багато років, і критично важливим є застосування поетапного підходу. У звіті деталізовано також використання **105 мільярдів доларів США**, які будуть необхідні в нагальній та короткостроковій перспективі для задоволення найбільш нагальних потреб, включно з соціальною інфраструктурою (зокрема школи та лікарні, особливо на територіях, повернутих під контроль уряду), підготовку до майбутньої зими із забезпеченням утеплення та відновлення опалення й енергопостачання будинків, термінові ремонтні роботи, закупівлі газу, підтримку сільського господарства та соціальний захист, і відновлення життєво важливих транспортних шляхів. Ці дії закладуть основу для безпечної, пріоритетної та ефективної відбудови та відновлення.

У звіті запропоновано сильну аналітичну базу для комплексної фінансової та операційної стратегії і планування, що дасть змогу підтримати швидке відновлення та довгострокову відбудову України, і ми підтверджуємо свій твердий намір сприяти виконанню цього завдання. На цьому наступному етапі планування слід враховувати збалансування та визначення пріоритетів потреб та інвестицій, здатність освоювати кошти, доступність фінансування, розроблення загальних систем і процесів для забезпечення максимальної ефективності, розвиток і розширення управлінського та технічного потенціалу підрозділів з реалізації, мобілізацію коштів для підготовки проєктів та розроблення фінансових стратегій для різних секторів.

ВИКОНАВЧЕ РЕЗЮМЕ

Вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, призвело до значних жертв серед цивільного населення та пошкодження інфраструктури, завдавши серйозної людської, соціальної та економічної шкоди. Внаслідок війни, яка триває понад шість місяців, житлові приміщення та громадська інфраструктура були зруйновані та пошкоджені, громадські послуги та економічна діяльність зазнали перешкод у роботі, а значна кількість українців були переміщені зі своїх домівок.

Ця Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA) є частиною поточних спільних зусиль Уряду України, Світового банку та Європейської Комісії за підтримки інших партнерів, спрямованих на оцінку завданої шкоди та збитків України від війни – але, що також важливо, оцінити масштаб економічних і соціальних потреб України, необхідних для виживання під час війни та процвітання після неї. У детальних галузевих даних для оцінки використовується дата 1 червня 2022 року як межа, тому обсяги завданої шкоди, збитків і потреб очевидно більші на дату публікації, з огляду на перебіг війни з цієї дати. Хоча розрахунок потреб проводився спільними командами Уряду та Світового банку в кожному з охоплених секторів, різна доступність даних означала, що ступінь охоплення дещо різниться в різних секторах.

Все ж, RDNA надає перший ретельний огляд низки економічних потреб України та її народу внаслідок війни. RDNA має на меті надати послідовну, перевірену та прозору оцінку: (i) підрахунок щодо фізичних *пошкоджень* інфраструктури, будівель тощо; (ii) кількісно визначені непрямі *збитки* упродовж 21-місячного періоду (3 місяці з лютого до червня 2022 року та додатково 18 місяців після

цього) з урахуванням таких елементів, як перебої в роботі послуг, економічні наслідки, витрати, пов'язані з внутрішньо переміщеними особами (ВПО), поведінням з відходами, обмеженням доступу та витратами через забрудненість території¹ тощо; (iii) відповідні *потреби* у відновленні та відбудові – (Вставка 1 наводить визначення). У межах RDNA також окреслені загальні керівні принципи відбудови «краще, ніж було» (build back better) та послідовності інвестицій для екологічного, стійкого, інклюзивного та сталого відновлення та відбудови, зосереджуючись на нагальних та короткострокових потребах (до 18-36 місяців), а також потребах у середньо- та довгостроковій перспективі (до 10 років).

Важливим обмеженням є те, що у межах RDNA представлені потреби на відновлення на рівні секторів та не враховується балансування потреб на відновлення одного сектора з потребами на відновлення іншого. Стратегічне визначення пріоритетів щодо відбудови в усіх секторах є наступним важливим кроком у межах планування відновлення та відбудови, водночас поточна оцінка забезпечує аналітичну підтримку для ухвалення відповідних суттєвих рішень. Подальша робота включатиме визначення пріоритетності потреб відповідно до здатності різних секторів освоювати кошти та впровадження, пріоритетів, пов'язаних з різними географічними місцевостями, гуманітарними потребами та потребами ВПО, інституційною спроможністю, наявністю фінансування тощо. Ця подальша робота має вирішальне значення для планування та впровадження інвестицій і може стати частиною нагального плану відновлення України.

Вставка 1. Визначення RDNA

Завдана шкода – прямі витрати, пов'язані із повним або частковим руйнуванням фізичних активів; вони визначаються в грошовому виразі з оцінкою витрат на заміну або ремонт фізичних активів та інфраструктури, враховуючи ціну заміни, яка діяла до війни.

Збитки – зміни в економічних потоках внаслідок війни; вони визначаються в грошовому виразі.

Потреби на відновлення – вартість, пов'язана із поверненням до повоєнного нормального стану шляхом реалізації відповідних заходів, зокрема ремонту та реставрації, та включно з надбавкою, пов'язаною з відновленням відповідно до принципу відбудови «краще, ніж було» (build back better) (як-от удосконалена енергоефективність, зусилля з модернізації та стандарти сталого розвитку). Потреби не дорівнюють сумі завданої шкоди та збитків.

¹ Забрудненість територій стосується територій, які можуть містити наземні міни та / або залишки війни, що не вибухнули.

Підсумок щодо завданої шкоди, збитків та потреб на відновлення

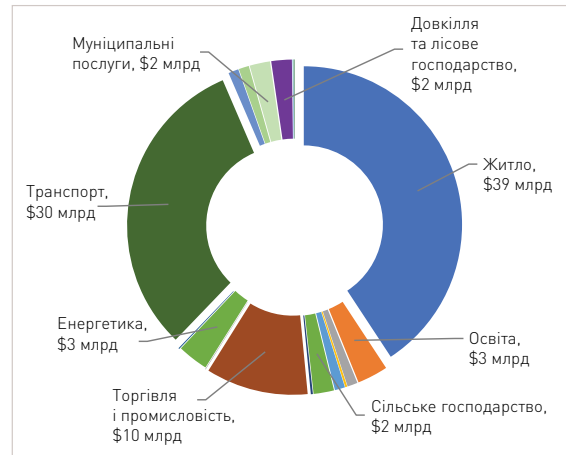
З урахуванням наслідків війни з 24 лютого до 1 червня 2022 року, завдана шкода секторам, охоплених RDNA, оцінюється на рівні близько 97 мільярдів доларів США (Рисунок 1 і Таблиця 1). Найбільше постраждали житловий сектор (40 відсотків від загального обсягу завданої шкоди), транспорт (31 відсоток), торгівля та промисловість (10 відсотків). Найбільш постраждалими є Донецька, Луганська та Харківська області, за ними йдуть Київська, Чернігівська та Запорізька (Рисунок 4 і Таблиця 2).

Загальні збитки становлять майже 252 мільярди доларів США (Рисунок 2 і Таблиця 1), зазначаючи, що втрати в одному секторі перетікають далі та перетинаються з іншими секторами. Наприклад, скорочення сільськогосподарського виробництва впливає на транспортні потреби, або втрата електроенергії впливає на торгівлю та промисловість у регіонах, які інакше не постраждали від війни. У структурі збитків переважають очищення території країни (розмінування та знешкодження вибухонебезпечних пережитків війни) (29 відсотків), торгівля та промисловість (19 відсотків), сільське господарство (11 відсотків) та транспорт (10 відсотків). Щодо решти збитків, суттєвими є у секторах культура та туризм (8 відсотків), житло (5 відсотків) та енергетика (5 відсотків). Дані з розбивкою за областями були доступні не для всіх секторів.

Загальні потреби щодо відбудови та відновлення оцінюються на рівні понад 349 мільярдів доларів США. Як показано на Рисунку 3 та в Таблиці 1, секторами з найбільшими оціночними потребами є транспорт (21 відсотків), очищення території країни (розмінування та знешкодження вибухонебезпечних пережитків війни) (21 відсотків) та житло (20 відсотків). Щодо решти потреб, суттєвими є сектори, зокрема торгівля і промисловість (6 відсотків), соціальний захист і забезпечення засобів до існування (6 відсотків), а також сільське господарство (5 відсотків).

Всі ці потреби виникають через війну, яка охопила велику географічну територію (включно з міськими районами), і є значними за масштабами – і задоволення цих потреб буде критичним для довгострокового відновлення після війни. Однак, зазначати ці потреби не означає, що вони можуть бути задоволені негайно. Це буде залежати від наявності фінансування, а також від спроможності українського бюджету освоювати кошти,

Рисунок 1. Загальний обсяг завданої шкоди станом на 1 червня 2022 року: 97 мільярдів доларів США

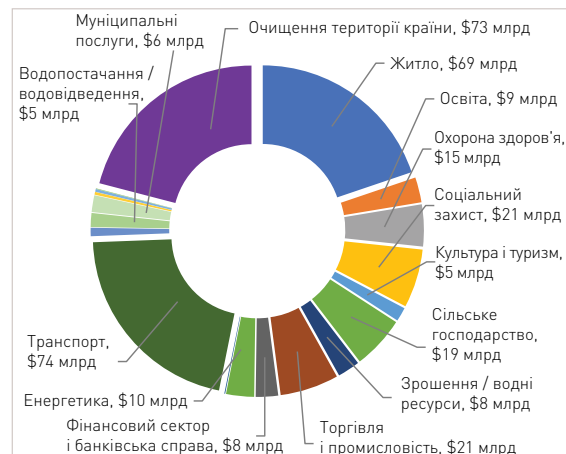
Джерело: команда з проведення оцінювання.

Рисунок 2. Загальний обсяг збитків станом на 1 червня 2022 року: 252 мільярди доларів США

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Рисунок 3. Загальний обсяг потреб на 1 червня 2022 року: 349 мільярдів доларів США

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Рисунок 4. Ступінь завданої шкоди за областями станом на 1 червня 2022 року

Джерело: команда з проведення оцінювання.

галузевих міністерств, субнаціональних установ та установ-виконавців, готовності приватного сектору підтримувати капітальні інвестиції та траєкторії війни.

Тоді як RDNA оцінка пошкоджених активів розрізняє державні та приватні активи, коли це можливо, досвід роботи у ситуаціях з катастроф і конфліктів підкреслює вагому і дуже необхідну роль державного фінансування навіть для відновлення приватних активів, особливо у короткостроковій перспективі. Для житла, наприклад, існують гуманітарні та непрямі державні зобов'язання, пов'язані із забезпеченням українців безпечним і теплим притулком, і це передбачає втручання держави в приватні активи. Так само виробничі галузі, такі як сільськогосподарське виробництво, можуть потребувати значного державного фінансування для відновлення; сектор фінансовий і банківська справа потребуватиме капіталізації, а відновлення торгівлі та промисловості потребуватиме певного рівня початкового фінансування з боку державного сектора. Крім того, державний сектор, ймовірно, відіграватиме важливу роль у наданні гарантій та інших інструментів зниження ризиків (зокрема страхування), щоб забезпечити участь приватного сектору. Це було б особливо важливо для відновлення торгівлі та комерційних потоків.

За підрахунками, понад 80 відсотків короткострокових потреб, або близько 80 мільярдів доларів США, необхідно буде отримати за рахунок державного фінансування. Це включає низку зобов'язань— відновлення та реконструкція активів, що належать державному сектору (таких як школи та дороги), очікувана непряма підтримка приватних активів (таких як житло та енергетика) з гуманітарних міркувань, а також необхідність швидкого відновлення в виробничих галузях.

У нагальній та короткостроковій перспективі (у наступні 18-36 місяці) для задоволення найнагальніших потреб у проаналізованих секторах буде потрібно понад 105 мільярдів доларів США (Таблиця 3). До них належать нагальні потреби, пов'язані з:

- підготовкою до наступного сезону зими (наприклад забезпечення опалення та електропостачання, а також утеплення незначно пошкоджених будівель) та закупівлею газу
- ремонтом транспортного сектору для забезпечення зв'язків та надання послуг
- підтримкою наступного посівного сезону
- забезпечення людського розвитку, особливо в освіті, охороні здоров'я та підтримці найбідніших і переміщених осіб;

- нагальними діями, пов'язаними з очищенням території країни, щоб забезпечити безпечну реконструкцію та відновлення критичних територій.

Крім майбутніх зимових потреб, у короткострокових потребах на відновлення та відбудову домінує

підтримка соціального сектору (45 відсотків від загальної кількості), хоча наскрізні сфери, такі як очищення території країни та охорона довкілля, повинні бути інтегровані в усі інвестиції в соціальні, виробничі та інфраструктурні сектори. Велика частка *соціального сектору* відображає вплив на житло, медичні та освітні послуги, розширені по-

Таблиця 1. Загальний обсяг завданої шкоди, збитків та потреб з розбивкою за секторами станом на 1 червня 2022 року (млрд дол. США)

Сектор	Завдана шкода	Частка (%)	Збитки	Частка (%)	Потреби	Частка (%)
Сектори соціальної сфери						
Житло	39.2	40	13.3	5	69.0	20
Освіта	3.4	3	0.5	0	9.2	3
Охорона здоров'я	1.4	1	6.4	3	15.1	4
Соціальний захист і забезпечення засобів до існування	0.2	0	4.5 ^a	2	20.6 ^b	6
Культура і туризм	1.1	1	19.3	8	5.2	2
Виробничі сектори						
Сільське господарство	2.2	2	28.3	11	18.7	5
Зрошення і водні ресурси	0.2	0	0.1	0	7.5	2
Торгівля і промисловість	9.7	10	47.5	19	20.8	6
Фінансовий сектор і банківська справа	0.03	0	8.1	3	8.0	2
Сектори інфраструктури						
Енергетика	3.0	3	11.7	5	10.4 ^c	3
Видобування корисних копалин	0.1	0	0.3	0	0.3	0
Транспорт	29.9	31	26.1	10	73.8	21
Телекомунікації та цифрові технології	0.7	1	0.6	0	3.3	1
Водопостачання та водовідведення	1.3	1	6.8	3	5.4	2
Муніципальні послуги ^d	2.3	2	4.3	2	5.7	2
Наскрізні сектори						
Охорона довкілля, природо-користування та лісове господарство	2.5	3	0.7	0	1.2	0
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0.1	0	0.2	0	0.7	0
Юстиція та державне управління	0.1	0	0.03	0	0.2	0
Очищення території країни	-	0	73.2	29	73.2	21
Разом	97.4	100	252.0	100	348.5	100

Джерело: команда з проведення оцінювання.

a. У межах соціального захисту не враховано втрату доходів домогосподарств в обсязі 46,1 мільярда доларів США для уникнення можливого подвійного підрахунку стосовно інших секторів.

b. Програми соціальної допомоги та інші виплати, які залежать від змін у доходах домогосподарств та вартості базових потреб (зокрема вартості їжі та енергоносіїв), оцінюються лише з погляду нагального / короткострокового періоду.

c. Потреби сектору енергетики, також включають короткострокову потребу в закупівлі природного газу для майбутнього опалювального сезону (близько 4,8 млрд кубометрів), що створить фінансовий дефіцит Нафтогазу на суму приблизно у 5 млрд доларів США залежно від погоди та зміни цін на імпорт газу. За оцінками, Нафтогазу може знадобитися близько 4,8 млрд кубометрів додаткового газу, щоб досягти розрахункового необхідного рівня в 15 млрд кубометрів. Нафтогаз використовуватиме свій видобутий газ (до 1,4 млрд кубометрів), закуповуватиме газ у вітчизняних виробників / приватних сховищ (1,3 млрд кубометрів), а решту (2,1 млрд кубометрів) імпортуватиме. Значення цього обсягу може змінюватись залежно від ціни імпорту. Якщо припустити, що внутрішня ціна на газ від інших вітчизняних виробників становитиме близько 1000 доларів США, а імпортований газ закуповується за 2000 доларів США за 1000 кубометрів, загальні витрати на закупівлю становитимуть 5,1 мільярда доларів США, якщо імпортна ціна становитиме 2000 доларів США, і 7,2 мільярда доларів США, якщо ціна імпорту становить 3000 доларів США. Враховуючи ціну продажу газу для Нафтогазу на рівні 190 доларів США за 1000 кубометрів, фінансовий розрив становитиме 4,37 мільярда доларів США за імпортною ціною 2000 доларів США та 6,47 мільярда доларів США за імпортною ціною 3000 доларів США.

d. Місцева влада в Україні відповідає за широкий спектр муніципальних послуг, від власних служб (до прикладу, це місцеві дороги, муніципальний транспорт, поводження з твердими відходами, житловий сектор, міські парки та комунальні служби) до послуг, делегованих центральним урядом (до прикладу, це освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення). У межах RDNA муніципальні послуги переважно охоплюють активи, що стосуються поводження з твердими відходами, місцями та об'єктами громадського користування (до прикладу, це місцеві парки, будинки культури, кладовища, спортивні споруди тощо), а також місцеві адміністративні будівлі. Комунальні послуги та житловий сектор охоплені у розділах, пов'язаних з інфраструктурою та житловим сектором відповідно.

Таблиця 2. Завдана шкода в окремих секторах з розбивкою за областями станом на 1 червня 2022 року (млрд дол. США)

Область	Завдана шкода
Фронтіві регіони, проміжний підсумок	71.8
Донецька	26.2
Запорізька	6.0
Луганська	16.7
Миколаївська	3.7
Одеська	0.3
Харківська	14.4
Херсонська	4.4
Опорні регіони, проміжний підсумок	0.9
Вінницька	0.1
Дніпропетровська	0.5
Кіровоградська	0.1
Полтавська	0.1
Черкаська	0.1
Тиллові регіони, проміжний підсумок	0.2
Волинська	0.0
Закарпатська	0.05
Івано-Франківська	0.02
Львівська	0.07
Рівненська	0.02
Тернопільська	0.01
Хмельницька	0.02
Чернівецька	0.00
Регіони повернуті під контроль Уряду України, проміжний підсумок	22.4
місто Київ	1.1
Житомирська	0.8
Київська	11.2
Сумська	2.9
Чернігівська	6.4
Не вказано, проміжний підсумок	2.2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: Регіони згруповані відповідно до презентацій Уряду України на Міжнародній конференції з питань відновлення України, яка відбулася у місті Лугано, Швейцарія, у липні 2022 року. Фронтіві регіони – це території, які тимчасово не контролюються урядом, та зони активного конфлікту; опорні регіони забезпечують логістику для оборонних та гуманітарних вантажів; тиллові регіони захищають експортно-імпорتنі логістичні центри та евакуйовані підприємства; повернуті під контроль уряду регіони – це території, які відновлюються після серйозних збитків. Наведені у таблиці дані є неповними, оскільки дані про завдану шкоду з розбивкою за областями були недоступні для сфери культури та туризму та для кількох секторів були доступні лише загальнодержавні дані (без деталізації за областями) або лише частина доступних даних була дезагредована за областями. Зазначається, що за деякими галузями (наприклад у секторі транспорту) Київська область також враховує завдану шкоду місту Київ. Дані про збитки за областями були недоступні для таких секторів: культура і туризм, фінансовий сектор та банківська справа, енергетика та видобування корисних копалин, житловий сектор та галузь охорони здоров'я. Дані про потреби за областями були недоступні для більшості секторів та увійшли до цієї оцінки.

треби в соціальному захисті та кроки для захисту культурної спадщини від подальшої шкоди. Серед короткострокових потреб в *інфраструктурі* (22 відсотки) переважають потреби енергетичного та транспортного секторів, хоча заходи щодо водопостачання та каналізації та комунальних послуг

також є критичними. У *виробничих секторах* короткострокові потреби (22 відсотки) охоплюють підтримку сільського господарства, а також заходи щодо підтримки фінансів і банківської справи, торгівлі та промисловості.

Таблиця 3. Загальний обсяг потреб на відновлення та відбудову з розбивкою за секторами станом на 1 червня 2022 року (млрд дол. США)

Сектор	Короткострокова перспектива	Середньо- та довгострокова перспектива	Загальний обсяг потреб
Сектори соціальної сфери			
Житло	33.1	35.9	69.0
Освіта	2.8	6.5	9.2
Охорона здоров'я	1.2	13.9	15.1
Соціальний захист і забезпечення засобів до існування	8.1	12.5 ^а	20.6
Культура і туризм	1.6	3.6	5.2
Виробничі сектори			
Сільське господарство	10.0	8.7	18.7
Зрошення і водні ресурси	0.02	7.5	7.5
Торгівля і промисловість	6.6	14.2	20.8
Фінансовий сектор і банківська справа	6.4	1.6	8.0
Сектори інфраструктури			
Енергетика ^б	7.3	3.1	10.4
Видобування корисних копалин	-	-	0.3
Транспорт	8.9	65.0	73.8
Телекомунікації та цифрові технології	1.3	2.0	3.3
Водопостачання та водовідведення	3.5	1.9	5.4
Муніципальні послуги	1.9	3.9	5.7
Наскрізні сектори			
Охорона довкілля, природо-користування та лісове господарство	0.4	0.9	1.2
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0.5	0.2	0.7
Юстиція та державне управління	0.08	0.1	0.2
Очищення території країни	11.0	62.2	73.2
Разом	104.5	243.7	348.5

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалося.

а. Потреби стосовно пільг, які враховують матеріальне становище одержувачів, пільг для ВПО, соціальних послуг та соціальної допомоги для військових цілей включають лише оцінки на нагальну / короткострокову перспективу через наявність низки додаткових чинників, які впливають на них у середньо- / довгостроковій перспективі. Наприклад, це зміни у доходах та вартості базових потреб, зокрема вартості їжі та енергоносіїв, за той самий період.

б. Потреби сектору енергетики, також включають короткострокову потребу в закупівлі природного газу для майбутнього опалювального сезону на суму 5 мільярдів доларів США.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ

Описані у цьому документі завдана шкода, збитки та потреби спричиняють дуже значні наслідки війни з погляду економіки, соціального впливу та бідності. Оцінки втрат валового внутрішнього продукту (ВВП) у 2022 році виходять далеко за межі вартості втрати фізичних активів, завдавши шкоди виробничим активам та інфраструктурі, створивши логістичні проблеми та завдавши втрат робочій силі, зруйнувавши ланцюги постачання та попиту, посиливши невизначеність і підвищивши ризики. ВВП України скоротився в першому кварталі 2022 року на 15,1 відсотка у річному вимірі (р/р) (або на 19,3 відсотка у квартальному вимірі (кв/кв) з урахуванням сезонних факторів), внаслідок скорочення ВВП у березні на близько 45 відсотків у річному вимірі. Після повернення під контроль уряду Київську область у квітні спостерігалися перші ознаки покращення економічної діяльності, хоча її показники надалі залишаються значно нижчими, ніж у довоєнний період.

Прогнозується, що у 2022 році рівень бідності, обчислений на підставі межі бідності за доходів вище середнього, що дорівнює 5,5 доларів США на душу населення на день, зросте вдвітьє та сягне 21 відсотка, водночас очікується, що рівень бідності в постраждалих від війни регіонах буде ще вищим. Наприклад, у Херсонській області, яка тимчасово не підконтрольна уряду, від початку 2022 року ціни на харчові продукти зросли на 62 відсотки проти 21,5 відсотка в Україні загалом². З урахуванням того, що частка витрат на харчові продукти у бюджетах домогосподарств з низьким рівнем доходів є значною, такі високі темпи інфляції неминуче спричинять стрімке зростання рівня бідності.

Зростання рівня бідності викликано величезними втратами людських життів і засобів до існування. Станом на 24 червня 2022 року підтверджена кількість убитих або поранених цивільних осіб з 24 лютого становить 12 272 осіб; однак Організація Об'єднаних Націй (ООН) вважає цю цифру неповною³. Через війну третина

українців була змушена покинути місця свого проживання. Понад 6,8 мільйонів жителів України покинули країну, переважна більшість з них - це жінки та діти⁴. Згідно з оцінками, 6,6 мільйона є внутрішньо переміщеними особами, водночас їхня кількість зменшилася порівняно з попереднім місяцем⁵, і багато з них були змушені переїжджати більше одного разу після того, як покинули свої початкові домівки⁶. За даними Управління ООН з координації гуманітарних справ (ОСНА), гуманітарна ситуація стрімко погіршується, оскільки зменшується доступ до критично важливих послуг, як-от чистої води, їжі, санітарії та електропостачання, й 17,7 мільйона осіб потребують гуманітарної допомоги⁷.

Очікується, що прогнозоване зростання бідності, хоч і вже є значним, стане набагато більшим, якщо наявні прогалини у фінансуванні не будуть усунені за допомогою збільшення зовнішнього фінансування. З початку війни збирання податків значно знизилася, тоді як державні видатки стрімко зросли у зв'язку з необхідністю надання основних державних послуг під час війни. Це спричинило великий фіскальний дефіцит, який не пов'язаний з військовими потребами. Він може бути профінансований завдяки мобілізації значної підтримки з боку партнерів, інакше Україні доведеться скоротити свої соціальні видатки, які зараз є основоположними, і скористатися монетизацією дефіциту. Очікується, що у разі реалізації сценарію продовження монетизації дефіциту до кінця 2022 року показник бідності збільшиться до 34 відсотків — такого рівня не спостерігалося з початку 2000-х років, — оскільки зростання інфляції підриває купівельну спроможність домогосподарств із низьким та середнім рівнями доходів. Зрештою, з урахуванням необхідності обмежити монетизацію для уникнення надмірної інфляції знадобиться радикальне скорочення видатків, від чого постраждають передовсім найбільш вразливі верстви українського суспільства. За сценарієм жорсткої економії прогнозується подальше зростання рівня бідності до понад 40 відсотків у 2022 році та 58 відсотків до 2023 року. Це призведе до того, що ще 18 мільйонів українців опиняться за її межею.

² Червень, 2022 р. На основі регіональних індексів споживчих цін, опублікованих Державною службою статистики України, [Посилання](#).

³ Більшість зафіксованих втрат серед цивільного населення були спричинені використанням вибухової зброї з широкою зоною ураження, зокрема обстрілами з важкої артилерії та реактивних систем залпового вогню, а також ракетними та авіаційними ударами. Управління Верховного комісара з прав людини (ОНЧНР) вважає, що фактичні цифри значно вищі, особливо в Маріуполі (Донецька область), Ізюмі (Харківська область) та Попасній (Луганська область). ОНЧНР, «Україна: Оновлена інформація про жертви серед цивільного населення від 22 червня 2022 р.», [Посилання](#).

⁴ 6 865 625 станом на 26 серпня 2022 р. Верховний комісар ООН у справах біженців; див. Портал оперативних даних: Ситуація з біженцями в Україні, [Посилання](#).

⁵ IOM, "Regional Ukraine Response: Situational Report– 22 серпня 2022", [Посилання](#).

⁶ ОСНА Ukraine, "Situation Report," 17 серпня, 2022.

⁷ Там само.

ОЦІНКИ ЗА СЕКТОРАМИ

Сектори соціальної сфери

Житло

Станом на 1 червня 2022 року сума, в яку оцінюється сукупна завдана шкода житловому сектору, становить 39,2 мільярда доларів США, переважно це міське житло. За час війни пошкоджено близько 817 000 житлових будинків, 38 відсотки з яких було зруйновано без можливості відновлення. Ця цифра охоплює квартири в багатоквартирних будинках, будинки для однієї сім'ї та гуртожитки. Найсильніше постраждали багатоквартирні будинки, висновок, який підкреслює значний вплив війни на міський житловий фонд і вказує на те, що житлові райони міст несуть основну частину тягаря завданої шкоди. Масштаби завданої шкоди житловому фонду розподілені за областями нерівномірно: на Донецьку, Луганську, Харківську та Київську області припадає 82 відсотка від загального обсягу завданої шкоди житловому фонду в Україні. Збитки в житловому секторі оцінюються в 13,2 мільярда доларів США, що відображає вартість знесення будинків і розчищення завалів, втрати домашнього майна, тимчасову оренду та надання притулку власниками житла, а також скориговані втрати в доходах від оренди. Оцінка збитків не відображає збитків банків та іпотечних дефолтів.

Потреби щодо відбудови та відновлення становлять 69 мільярда доларів США, та у нагальній / короткостроковій перспективі необхідно 33,1 мільярда доларів США, особливо для задоволення потреб на зиму. Задоволення потреб щодо відновлення житла в післявоєнній Україні вимагатиме інтегрованого екологічного, стійкого та інклюзивного підходу, зосередженого на поверненні сімей у їхні домівки та відновленні отримання засобів до існування та послуг. Існує нагальна потреба в забезпеченні тимчасового орендного житла для домогосподарств переселенців, підготовці до зими, ремонті частково пошкоджених житлових будинків і в розробленні стратегії та механізму впровадження відбудови та відновлення житла. Зокрема, надання субсидій на ремонт та оренду житла перед настанням холодної вологої погоди зменшить ризики подальшого переміщення. Хоча ситуація змінюється, заходи щодо створення безпеки та надання належного житла домогосподарствам надалі є необхідними для задоволення першочергових потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО), мешканців, які повернулися, та приймаючих громад у можливості отримання безпечного житла. Потрібно також створити базу для відбу-

дови та відновлення житла в середньостроковій перспективі. Впровадження цих заходів, яке можна розпочинати навіть під час війни, дасть змогу визначити належну послідовність ключових дій та відповідно спланувати бюджети.

Освіта

Станом на 1 червня 2022 року освітній сектор України зазнав шкоди на суму в 3,4 мільярдів доларів США та збитків на суму в 0,5 мільярдів доларів США, переважна більшість яких припадає на студентів / учнів зі східних областей України. Загалом 1 885 освітніх закладів зазнали впливу війни, водночас 178 будівель було зруйновано та ще 1 707 будівель було частково пошкоджено. Пошкодження інфраструктури помітні на сході країни, особливо у Харківській, Донецькій та Луганській областях, вплинувши на майже 1 мільйон студентів (усі рівні освіти) тільки в цих трьох областях. Водночас збитки пов'язані з витратами на розчищення завалів, невиплаченою заробітною платою вчителів та зменшенням прибутків у приватному секторі, а також спостерігаються додаткові витрати, пов'язані з використанням закладів освіти як тимчасових притулків.

В освітньому секторі потреби щодо відновлення та відбудови сягають більше 9,2 мільярдів доларів США з терміновою потребою в 2,8 мільярда доларів США. Потреби на відновлення включають відбудову постраждалих закладів освіти відповідно до нових стандартів стосовно безпеки, сталості та якості, а також потреби, пов'язані з відновленням проміжних і довгострокових послуг із викладання та навчання, наприклад інвестиції з метою гарантування безпечного доступу до очної освіти, де це можливо (наприклад, додавання бомбосховищ до закладів освіти, набуття тимчасових навчальних просторів та купівля електронних пристроїв). Потреби на відновлення також стосуються заходів щодо запобігання відтоку вчителів із професії та освітніх програм для того, щоб надолужити пропущений матеріал, та психологічної підтримки, які є надзвичайно важливими задля запобігання освітніх втрат. Водночас відбудова та відновлення сектору повинні збігатися з інвестиціями у реформи задля покращення якості та ефективності освіти, що значною мірою вже було ініційовано до війни.

Охорона здоров'я

Згідно з оцінками, завдана шкода сектору охорони здоров'я становить 1,4 мільярда доларів США. Це відображає грошову оцінку вартості зруйнованої та пошкодженої інфраструктури сектору

охорони здоров'я, яка включена до інвентаризації пошкоджень Міністерства охорони здоров'я (МОЗ). Фактичний рівень завданої шкоди, ймовірно, є більшим, з огляду на неповну звітність про пошкоджені об'єкти на територіях, які тимчасово не підконтрольні уряду, та щодо об'єктів приватного сектору. Орієнтовні збитки в 6,4 мільярда доларів США включають витрати на розчищення завалів і знесення зруйнованих об'єктів, втрату доходів приватних надавачів послуг, втрати від фінансування закладів, які не функціонували в повному обсязі під час війни, а також додаткові втрати здоров'я населення. Потреби на відновлення сектору охорони здоров'я оцінено в 15,1 мільярда доларів США для покриття пошкодженої інфраструктури і збитків у секторі охорони здоров'я, а також збільшення обсягу критичних медичних послуг для населення України. Ця сума включає вартість будівництва нової інфраструктури з використанням принципу «краще, ніж було» (building back better) і негайного відновлення частково пошкоджених об'єктів. Вона охоплює також значне розширення послуг з реабілітації та психічного здоров'я в Україні, частку яких необхідно буде збільшити, щоб подолати наслідки війни. Оцінка потреб не включає повної вартості відновлення сектору охорони здоров'я. Із цих загальних потреб на відновлення 1,2 мільярда доларів необхідні терміново в нагальній / короткостроковій перспективі.

Соціальний захист і забезпечення засобів до існування

Завдана шкода інфраструктурі соціального захисту (зокрема інтернатним закладам, центрам соціального обслуговування та надавачам соціальних послуг) оцінюється в 0,2 мільярда доларів США. Загалом пошкоджено або зруйновано 56 окремих будівель. Завдана шкода приміщенням, які використовувались органами соціального захисту, наприклад управліннями / відділами, що розміщені в адміністративних будівлях органів місцевого самоврядування, включена до інших частин RDNA. Збитки у сфері соціального захисту і забезпечення засобів до існування є набагато суттєвішими і становлять 50,6 мільярда доларів США. Вони пов'язані з: (i) втратою робочих місць і доходів домогосподарств від заробітної плати, (ii) зростанням рівня бідності та, відповідно, збільшенням видатків на діючі програми соціальної допомоги, які надаються з урахуванням доходів, (iii) збільшенням потреб щодо таких програм, як допомога у зв'язку з втратою годувальника або особам з інвалідністю, і (iv) зниженням можливостей щодо задоволення базових потреб, зокрема доступ до енергоресурсів та продуктів харчування, що потребуватиме значного збіль-

шення видатків на низку соціальних програм, які враховують рівень прожиткового мінімуму, починаючи від пенсій до вже згаданих програм, виплати за якими призначаються з урахуванням доходів. За оцінками, потреби сфери соціального захисту і забезпечення засобів до існування становлять 20,6 мільярда доларів США. Більшість цих потреб складається з поточних витрат, пов'язаних із соціальними виплатами та послугами, включно з виплатами вразливим верствам населення, таким як ВПО та особам, які нещодавно збідніли. Потрібні значні витрати для забезпечення заходів з відновлення втрачених робочих місць. Повернення втраченої робочої сили України потребуватиме додаткових зусиль і витрат (на допомогу у зв'язку з переїздом, допомогу на облаштування на новому місці або компенсацію роботодавцям за працевлаштування).

Культура і туризм

За оцінками, війна завдала шкоди сфері культури на суму 1,1 мільярда доларів США і значних збитків на суму 19,3 мільярда доларів США. Також зазнали шкоди нематеріальна культурна спадщина та внутрішні цінності духовного, символічного, емоційного та екзистенціального значення, а також творча індустрія. Для збереження сфери культури в Україні необхідно понад 5,2 мільярда доларів. Значення культури пов'язане з автентичністю, спільними цінностями та соціальними зв'язками, які неможливо монетизувати за ринковою вартістю. З цієї причини відновлення культури не означає безпосередньо реконструкцію фізичних / матеріальних активів. Однак відновлення і реконструкція пошкоджених культурних об'єктів та їх реабілітація стали б першим кроком на шляху до відновлення втрачених / зруйнованих активів культурного і соціального життя та відновлення їх практичної цінності, почуття належності, яке вони надають, і зв'язку людей з ними. Будь-які зусилля з відновлення повинні закласти основу для сталого, зеленого, стійкого, інклюзивного та розумного розвитку України. Найбільш нагальні потреби становлять 1,6 мільярда доларів США.

Виробничі сектори

Сільське господарство

Станом на 1 червня 2022 року загальний обсяг завданої шкоди сільському господарству досяг 2,2 мільярда доларів США; водночас сукупний обсяг збитків становить 28,3 мільярда доларів США. Завдана шкода включає часткове або повне знищення техніки та обладнання, складських об'єктів, худоби та багаторічних культур, а

також викрадення матеріально-технічних ресурсів, продукції та сільськогосподарських угідь, які потребують рекультивации⁸. До обсягу завданої шкоди входить зменшення обсягу виробництва, зокрема незібраний урожай озимих культур; підвищення собівартості в сільськогосподарському виробництві та зниження цін виробників, спричинене зривами у логістиці експорту, що відіграє значну роль в експортоорієнтованому сільському господарстві України. За оцінками, загальні потреби державного сектору на відбудову та відновлення становлять 18,7 мільярда доларів США, водночас приватні фермери повинні будуть інвестувати значно більше власних ресурсів протягом наступних років. До переліку найактуальніших інвестицій на суму 10 мільярда доларів США входить відновлення пошкоджених активів, надання допомоги для відновлення сільськогосподарського виробництва через вирішення питань ліквідності та інших перешкод, а також відновлення діяльності державних установ у сфері сільського господарства з метою ефективного забезпечення відновлення та відбудови.

Зрошення та водні ресурси

Станом на 1 червня 2022 року завдана шкода в секторі зрошення, дренажу та управління водними ресурсами (УВР) кількох областей оцінюється в 0,2 мільярда доларів США, включно з пошкодженнями дамб, зрошувальних каналів, насипів, будівель та відомчих приміщень. Це число частково відображає обсяг завданої шкоди на територіях, повернутих під контроль уряду України, на територіях, які завжди були підконтрольні уряду, але постраждали внаслідок бомбардувань, і на територіях, які були затоплені для захисту від пересування військ. Початкові сукупні збитки, враховані на цей час, становлять 0,1 мільярда доларів США. Дані про збитки, включно з операційні збитками у вигляді втраченої вигоди, надаються Державному агентству водних ресурсів (ДАВР) водогосподарськими організаціями системи водного господарства України. За попередніми оцінками, загальні потреби на відбудову та відновлення державного сектору становлять 7,5 мільярдів доларів США, що передбачає відбудову за принципом «краще, ніж було» (build back better) систем зрошення, дренажу та захисту від повеней. Найактуальнішими є інвестиції у відновлення зруйнованих гідротехнічних споруд і водосховищ на територіях, повернутих під контроль уряду, і територіях, де не велися бойові дії; ці інвестиції допоможуть відновити сектор управління водними ресурсами (УВР), усунувши

головну прогалину — відсутність водопостачання і послуг зі зрошення для фермерів. Вони також захистять громади від ризиків, пов'язаних із повенями, й відновлять роботу державних установ, відповідальних за зрошення та управління водними ресурсами (УВР), що забезпечить ефективну підтримку ними процесів відновлення та відбудови. Ці нагальні потреби становлять 0,02 мільярда доларів США.

Торгівля і промисловість

Торгівля і промисловість – один з найбільш постраждалих від війни секторів. Станом на 1 червня 2022 року, за оцінками, завдана шкода цьому сектору оцінюється в розмірі близько 9,7 мільярда доларів США. Як приватні, так і державні підприємства в регіонах, які зазнали впливу конфлікту, були зруйновані або збанкрутували. Ланцюги доданої вартості були розірвані через знищення або пошкодження сполучної інфраструктури, неможливість доступу до ключових ресурсів і розрив ділових зв'язків з компаніями, розташованими в постраждалих регіонах. Більшу частину пошкоджених активів становлять великі заводи, зокрема зруйновані металургійні заводи в Донецькій області, що становлять майже 10 відсотків від загальних пошкоджень. Близько 2 900 роздрібних магазинів, торгових центрів і складських приміщень були пошкоджені або зруйновані. За оцінками, сукупні збитки становлять 47,5 мільярда доларів США. Збитки оцінюються переважно на основі очікуваного недоотриманого доходу компаній протягом 21 місяця і витрат на знесення і вивезення сміття. Загальні потреби щодо відбудови та відновлення оцінюються в 20,80 мільярда доларів США, водночас 6,6 мільярда доларів США потрібні в нагальній / короткостроковій перспективі від державних і приватних суб'єктів. Більше 80 відсотків потреб припадає на відбудову і модернізацію будівель, обладнання та товарно-матеріальні запаси. В промисловості, Донецька область має найбільші потреби щодо відбудови й відновлення, на її долю припадає майже половина від загальних потреб, за нею йдуть Харківська, Луганська, Чернігівська та Київська області.

Фінансовий сектор та банківська справа

Війна суттєво вплинула на фінансовий сектор України. На момент початку війни банківська система перебувала у порівняно хорошому стані, і

⁸ Збитки, пов'язані з мінами на сільськогосподарських угіддях та потреба в розмінуванні сільськогосподарських угідь, яка, ймовірно, буде значною, до оцінки сільськогосподарського сектору не включено. Вони розглядаються в RDNA окремо.

банки продовжують операційну діяльність. Однак втрата активів, предметів застави і доходів серйозно вплине на прибутковість і платоспроможність банків. Упродовж березня – травня банківський сектор сформував резерви в сумі 1,1 мільярда доларів США на випадок очікуваних кредитних збитків, пов'язаних з війною. Можна передбачити, що внаслідок війни сектор небанківських фінансових установ (НБФУ) також зазнає значних збитків на додаток до довоєнних вразливостей, але з огляду на невеликий обсяг цього сектору навряд чи НБФУ матимуть системний вплив на фінансову систему загалом. За попередніми оцінками, загальна завдана шкода оцінюється в 0,03 мільярда доларів США та потенційні збитки, понесені банківським сектором, становитимуть 8,1 мільярда доларів США; однак дані, що стосуються НБФУ, дуже обмежені. Знадобиться багато місяців, щоб справжній масштаб завданої шкоди фінансовому сектору, став повністю очевидним / підлягав кількісному вимірюванню. Окрім того, кількісна оцінка збитків не враховує невід'ємних ризиків втратити надбання реформ, проведених в останні роки у фінансовому секторі, зокрема через послаблення пруденційних нормативів і зміни підходів управління державними банками; ця оцінка не враховує також потенційних затримок із запровадженням подальших реформ, що пов'язано з необхідністю спершу вирішити післявоєнні проблеми. Загальна вартість видатків на потреби щодо відбудови та відновлення оцінюється в 8 мільярдів доларів США, з 6,4 мільярда доларів США в нагальній / короткостроковій перспективі та 1,6 мільярда доларів США в середньостроковій перспективі. Це насамперед включає резерви на покриття кредитних збитків банків, але також включає витрати на відновлення пошкодженої фізичної інфраструктури банків.

Сектори інфраструктури

Енергетика та видобування корисних копалин

Станом на 1 червня 2022 року війна завдала шкоди сектору енергетики розміром близько 3 мільярдів доларів США, а сукупні збитки оцінюються у 11,7 мільярда доларів США. До цієї суми входять завдана шкода галузям енергетики (1,4 мільярда доларів США), централізованого теплопостачання (0,7 мільярда доларів США), газопостачання (0,5 мільярда доларів США), пального для транспорту (0,4 мільярда доларів США) та вуглевидобування (0,11 мільярда доларів США). До складу збитків включено втрачені доходи та зменшення обсягів виробництва, зростання собівартості, збитки, зумовлені погіршенням

ліквідності, а також збитки, спричинені втратою доступу до енергетичних послуг. Загальні потреби щодо відбудови та відновлення в державному секторі сягають, за оцінками, 10,4 мільярда доларів США, зокрема 7,3 мільярда в нагальній / короткостроковій перспективі і 3,1 мільярда доларів США в більш довгостроковій перспективі. Оскільки енергетичний сектор забезпечує надання життєво важливих послуг, всі вищезгадані інвестиції у відбудову та відновлення вважаються нагально необхідними. Крім того, відшкодування частини збитків теж може вважатися нагально необхідним для забезпечення діяльності енергетики в короткостроковій перспективі. Сюди входить потреба в усуненні розривів ліквідності в оператора системи передачі «Укренерго» та інших зацікавлених сторін в розмірі 2,6 мільярда доларів США. «Нафтогазу України» на закупівлю газу на наступний опалювальний сезон потрібно щонайменше 5 мільярда доларів США, припускаючи, що середня закупівельна ціна газу становить приблизно 1000 доларів США за 1000 кубометрів. Для видобувного сектору, в контексті обмежених даних, було визначено завдану шкоду на 0,1 мільярда доларів США, збитки на 0,3 мільярда доларів США та потреби на 0,3 мільярда доларів США на додаток до оцінок енергетичного сектору. Окрім фізичної шкоди та збитків завданих війною, деякі ключові реформи енергетичного ринку та управління зазнають затримок через необхідність впровадження тимчасових надзвичайних заходів для забезпечення надання базових енергетичних послуг населенню.

Транспорт

Завдана шкода (29,9 мільярда доларів США), збитки (26,1 мільярда доларів США) і потреби на відновлення (73,8 мільярда доларів США) у транспортному секторі України є значними та вказують на стратегічну важливість, якою комбатанти наділили транспортні мережі. Загалом завдана шкода до 1 червня 2022 року включає: (i) 8 699 км автомагістралей, автомобільних доріг та інших національних автомобільних доріг; (ii) 7 619 км обласних та сільських доріг; (iii) 3 мільйони м² мостів на національних автомобільних дорогах; (iv) 428 470 м² мостів на місцевих дорогах; (v) 1 119 км залізничних шляхів; (vi) 93 залізничні станції; (vii) 63 072 м² залізничних мостів; (viii) 392 843 приватних автомобілів; (ix) 9 473 комунальних доріг; (x) 16 аеропортів та (xi) 850 одиниць рухомого складу міського громадського транспорту. Збитки включають урахування (i) втрати чорноморського транспорту; (ii) перебоїв у послугах автомобільного та залізничного транспорту через пошкоджену інфраструктуру; (iii) збитки, пов'язані з закриттям повітряного простору України,

та (iv) вартість послуг залізничного транспорту, які надавалися безоплатно для евакуації населення, а також імпорту гуманітарної допомоги. Очікувані коротко-, середньо- та довгострокові потреби на відновлення відображають важливу роль транспорту у всіх секторах, а також потребу сприяти інтеграції в Європейський Союз (ЄС).

За оцінками, для відбудови транспортного сектору потрібно приблизно 73,8 мільярда доларів США, з яких приблизно 8,9 мільярдів доларів США у нагальній / короткостроковій перспективі разом із додатковими 64,9 мільярдами доларів США у середньо- та довгостроковій перспективі. Оцінки є приблизними та залежать від припущень щодо конфігурації та обсягу транспортних мереж України після реконструкції. Характер і рівень вимог до цієї мережі можуть вплинути на економічну життєздатність відбудови за певним набором стандартів. За припущеннями, що Україна може не відбудувати дорожню та залізничну інфраструктуру відповідно до стандартів ЄС, потреби можуть бути на 2,1–13,2 мільярда доларів США нижчими за прогнози RDNA. І навпаки, потреби також можуть бути вищими, ніж оцінки RDNA, якщо фактичні витрати на досягнення певного набору стандартів перевищують очікувані (якщо доступні). На цьому етапі відновлення України важливо відзначити притаманну невизначеність щодо конфігурації післявоєнних транспортних мереж і вплив, який це має на оцінені потреби. Найпріоритетнішими потребами щодо відбудови є такі: (i) відновлення базової функціональності мережі (доріг, залізниць та повітряного транспорту) як для потоків гуманітарної допомоги, так і підтримки для масштабніших заходів із відбудови у різних секторах, оскільки це залежить від доступу до транспорту; (ii) посилення дорожніх та залізничних зв'язків у західному напрямку з ЄС задля сприяння економічній інтеграції з єдиним ринком ЄС та забезпечення стійкості щодо будь-яких потенційних збоїв у доступі до Чорного моря; та (iii) трансформація застарілих мереж відповідно до стандартів ЄС щодо безпеки, якості послуг та сумісності як елемент, що доповнює заявлену Україною політичну мету вступу до ЄС, що вимагає узгодження з правовою системою ЄС.

Телекомунікації та цифрові технології

Завдана шкода телекомунікаційному і цифровому сектору досягла обсягу 0,7 мільярда доларів США. Це включає завдану шкоду на суму 0,6 мільярда доларів США, що стосується операторів зв'язку (стаціонарного та мобільного зв'язку), 0,08 мільярда доларів США щодо компаній по-

штового зв'язку і 0,04 мільярда доларів США щодо українського провайдера мовлення. На частку Донецької, Харківської, Херсонської та Запорізької областей припадає 67 відсотків завданої шкоди щодо операторів телекомунікацій. Завдана шкода щодо поштових служб також зосереджена подібно: на Донецьку та Харківську області припадає 68 відсотків завданої шкоди поштовій інфраструктурі (поштові відділення, депо, сортувальні центри тощо). У сфері мовлення, станом на 1 червня 2022 року, нараховується 49 пошкоджених та неприцездатних телевеж, з них 11 - у Луганській області та 12 - у Запорізькій. Збитки щодо економічної доданої вартості в секторі становлять 0,6 мільярда доларів США за період між початком війни і 1 червня 2022 року. Потреби щодо відбудови та відновлення оцінюються у 3,3 мільярда доларів США з приблизною потребою в 1,3 мільярда доларів США в нагальній / короткостроковій перспективі. Серед невідкладних інвестицій у відбудову є відновлення широкоплатного покриття на територіях, повернутих під контроль уряду. Покриття інтернетом і доступ до поштових послуг мають стратегічне значення, з огляду на необхідність забезпечення зв'язком місцевого населення.

Водопостачання та водовідведення

Завдана шкода сектору водопостачання і водовідведення (СВВ) за оцінками становить \$1,3 мільярда доларів США. Ця оцінна сума є консервативною, з огляду на різні перешкоди і складнощі зі збором даних (особливо для тимчасово невідконтрольних уряду територій), однак вона слугує справедливою оцінкою масштабу завданої шкоди інфраструктурі СВВ. Збитки оцінюються приблизно в розмірі 6,8 мільярда доларів США, з огляду на зазначені виклики, пов'язані з доступністю даних. Основна частина збитків (понад 50 відсотків) спричинена втраченим доходом від надання послуг з водопостачання і водовідведення. Потреби повної відбудови і відновлення сектору оцінюються в розмірі близько 5,4 мільярда доларів США причому 3,5 мільярда доларів США необхідні в нагальній/короткостроковій перспективі. Підхід відбудови за принципом «краще, ніж було» (build back better) обмежувався відбудовою пошкоджених / зруйнованих активів СВВ і не був спрямований на досягнення відповідності цього сектору Цілям сталого розвитку (ЦСР). Однак існує можливість забезпечити подальшу оптимізацію існуючих систем і об'єктів СВВ (дововенні розроблення) для відповідності підвищеним стандартам і вимогам сталого розвитку та кліматичних змін.

Муніципальні послуги

Станом на 1 червня 2022 року, за попередніми оцінками, сектор муніципальних послуг України зазнав шкоди на суму понад 2,3 мільярдів доларів США, тоді як сукупні збитки становлять 4,3 мільярдів доларів США. Завдана шкода включає часткове пошкодження або повне знищення ключових муніципальних активів (щодо яких були наявні дані), а також пошкодження товарів та обладнання. Оцінка збитків сфокусована на втраті прибутків, розчищенні завалів та підвищенні експлуатаційних витрат. Понад 90 відсотків всіх оцінених збитків пов'язані з понесеними та прогнозованими втратами прибутків органів місцевого самоврядування; цей результат свідчить про те, що органи місцевого самоврядування і надалі будуть нести фінансовий тягар, а надання послуг у найближчі місяці вказує на потенційну нестабільність. Загальні витрати на потреби щодо відбудови та відновлення оцінюються у 5,7 мільярдів доларів США, водночас 1,9 мільярдів доларів США потрібні в нагальній / короткостроковій перспективі. Це включає витрати на відбудову за принципом «краще, ніж було» (build back better) і враховує інфляцію. Найбільш нагальні потреби у короткостроковій перспективі стосуються підтримання рівня та збільшення масштабу надання послуг, швидкого нарощування інвестицій у сектор утилізації відходів, а також формулювання стратегій відбудови і відновлення міст та відповідних планів дій. Основні керівні принципи відбудови і відновлення включають чітку пріоритизацію та поетапне впровадження інвестицій відповідно до результатів технічних оцінок, а також сприяння утворенню дієвого інституційного та правового середовища для ефективної реалізації планів.

Наскрізні сфери

Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство

Довкілля та природні ресурси зазнали значної шкоди внаслідок війни в Україні. Наразі вже зафіксовані численні випадки забруднення повітря та потенційно серйозне забруднення підземних та поверхневих вод та ґрунту, а довгострокові наслідки війни можуть бути ще більш шкідливими, не тільки для здоров'я та безпеки населення, але й для екосистем та біорізноманіття. Більшість екологічних ризиків пов'язані з пошкодженням промислових об'єктів і житлових будинків (викид азбесту), енергетичної інфраструктури (електро-

станції, нафтоховища, нафтопереробні заводи, бурові платформи, об'єкти газопостачання і розподільні трубопроводи) і екосистем (лісові пожежі та наземні міни). Основні екологічні ризики включають забруднення повітря, води та ґрунту з накопиченням небезпечних відходів, які впливають на здоров'я та безпеку населення, а також на біорізноманіття. Збитки та завдана шкода в грошовому вираженні оцінюються там, де це можливо, наприклад, у лісовому секторі. Через активні бойові дії вимірювання основних забруднюючих речовин у повітрі, воді та ґрунті було неможливим. RDNA не оцінювало завдану шкоду та потреби в цих рецепторах через відсутність даних моніторингу екологічних активів. Визначено пріоритетні галузі для очищення та відновлення за принципом «краще, ніж було» (build back better) з метою фундаментальної трансформації України у напрямі зеленої та вуглецево-нейтральної економіки. Процес відновлення повинен бути узгоджений з екологічними та кліматичними цілями ЄС.

Війна мала значний вплив на лісовий сектор. Станом на 1 червня 2022 року приблизно 3 відсотки було втрачено через лісові пожежі, а 38 відсотків недоступні через мінування. Завдана шкода лісовим насадженням, дорогам, будівлям і обладнанню становить майже 2,5 мільярда доларів США. Вартість втрачених екосистемних послуг внаслідок мінування – що робить ліси недоступними – оцінюється в 0,7 мільярда доларів США протягом 21 місяця з березня 2022 року. Однак темпи відновлення лісового господарства повільні, і такі збитки можуть значно перевищити цей період. Секторальні потреби на відновлення та відбудову, з урахуванням посилення потенціалу установ, покращення обладнання та продуктивності розсадників, оцінюються в 1,2 мільярда доларів США з 0,4 мільярда доларів США, необхідних у нагальній / короткостроковій перспективі. Частиною потреб на відновлення та відбудову є розбудова потенціалу, що включає функціональний огляд установ галузі з акцентом на удосконалене планування і на найкращі методи заліснення й лісовідновлення для ведення лісового господарства з урахуванням кліматичних чинників. Рекомендується ретельно вивчити можливості розроблення вуглецевих проєктів для інвесторів та збільшення потенціалу зайнятості в залісненні та лісовідновленні за допомогою схем «зеленої заробітної плати».

Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист

Станом на 1 червня 2022 року війна призвела до загальної завданої шкоди сектору 0,1 мільярда доларів США, тоді як сукупні збитки становили 0,2

мільярда доларів США. Завдана шкода включає часткове або повне знищення техніки, обладнання і споруд, які використовувалися для забезпечення реагування на надзвичайні ситуації та цивільного захисту населення. Збитки також включають збільшення участі пожежно-рятувальних підрозділів у проведенні пошукових та рятувальних робіт пов'язаних із руйнуванням будівель, зокрема з розбору конструкцій, пов'язаних із війною. Загальні потреби на реконструкцію та відновлення сектору оцінюються в 0,7 мільярда доларів США з терміновою потребою в 0,5 мільярда доларів США. Найактуальніші інвестиції включають ремонт, реконструкцію та заміну пошкоджених, знищених і захоплених активів. Також є потреба у підтримці збільшених потреб реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з війною, зокрема готовність до хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних інцидентів; заходів, пов'язаних з управлінням у надзвичайних ситуаціях з метою запобігання, готовності, та реагування на такі події; та відновлення спроможності для ефективної підтримки зусиль з відновлення і відбудови.

Юстиція та державне управління —

Загалом завдана шкода від війни в секторах юстиції та державного управління оцінюється в розмірі 0,1 мільярда доларів США, збитки – в розмірі 0,04 мільярда доларів США, а потреби на відновлення та відбудову – в розмірі 0,2 мільярда доларів США. Для юстиції завдана шкода оцінюється в розмірі 0,07 мільярда доларів США, в той час як збитки становлять 0,03 мільярда доларів США. Ці цифри включають завдану шкоду в розмірі 0,06 мільярда доларів США, яка завдана судовій системі, і 0,01 мільярда доларів США – правоохоронній системі, включно з частковим або повним руйнуванням будівель, меблів і транспортних засобів, що використовувались для забезпечення діяльності судових або правоохоронних органів. Збитки судовій системі становлять 0,01 мільярда доларів США, правоохоронній системі – 0,4 мільйона доларів США. Збитки включають такі компоненти як знесення та розчистка завалів, а також втрачені державні послуги / збори. Потреби сектору юстиції на відбудову та відновлення оцінюються в розмірі 0,2 мільярда доларів США. До найбільш нагальних потреб належать: відновлення надання послуг в сфері юстиції, зокрема через забезпечення штату співробітників правоохоронних, антикорупційних органів, приватних адвокатів і суддів та їхнє навчання, а також за допомогою відбудови судової системи та судової інфраструктури.

Що стосується інфраструктури державного управління і державних послуг на центральному

рівні, завдана шкода оцінюється в розмірі 0,03 мільярда доларів США. Адміністративні будівлі місцевого рівня враховані у межах сектору муніципальних послуг, а будівлі відповідних міністерств та відомств, як-от у сферах освіти та охорони здоров'я, – у межах цих секторів. Ця завдана шкода оцінюється відповідно до урядових звітів. Збитки, включно з розчисткою завалів, оцінюються в розмірі 3,4 мільйона доларів США. Потреби на відновлення та відбудову оцінюються в розмірі 0,07 мільярда доларів США. Відновлення надання найбільш важливих державних послуг має стати пріоритетом діяльності з відбудови державного управління на центральному рівні.

Очищення території країни (розмінування та знешкодження вибухонебезпечних залишків війни)

Очищення території країни, яке включає розмінування та знешкодження вибухонебезпечних залишків війни (ВЗВ), є передумовою безпечної відбудови, відновлення надання послуг та повернення до нормального життя. За оцінками Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерства внутрішніх справ (МВС), 13 відсотків території України можуть бути забруднені. За найскромнішими оцінками, витрати на очищення території країни, перевищать 73,2 мільярда доларів США, водночас 0,06 мільярда доларів США необхідно терміново інвестувати в обладнання, навчання та заробітну плату для персоналу, залученого до очищення розширеної території в Україні. Вкрай важливо буде визначити пріоритетність територій, які найбільш терміново потребують очищення, як-от території з високою концентрацією цивільного населення і території, що мають важливе значення для відновлення виробництва й економічних потоків. У нагальній / короткостроковій перспективі буде потрібно близько 11 мільярдів доларів США на обладнання та навчання, на нетехнічні та технічні обстеження, а також розмінування, зокрема 0,06 мільярда доларів США на закупівлю різного обладнання (установок розмінування, металошукачів, засобів індивідуального захисту тощо), для забезпечення готовності до масштабної діяльності з очищення і досягнення відповідних результатів на територіях, повернутих під контроль уряду, та в регіонах припинення військових дій. Слід зазначити, що зусилля з очищення території країни, можливо, доведеться продовжувати реалізовувати протягом десятиліть, з огляду на досвід інших країн у цій сфері. Витрати, необхідні для видалення якорних і плавучих морських мін у Чорному морі, не підраховувалися. Однак, поки не буде завершено

очищення портів Чорного моря і портів України, (пере-)страхувальники морських суден у Чорному морі продовжуватимуть стягувати надзвичайно високі й навіть історичні ціни за страхування; ці

витрати можуть значно перевищувати вартість оренди судна і в підсумку будуть перекладені на споживачів, що є суттєвою проблемою, коли йдеться про експорт зерна.

На шляху відновлення та відбудови

Уряд України уже докладає зусиль, скеровуючи країну на шлях відбудови та відновлення. У липні 2022 року Україна представила План відновлення на суму 750 мільярдів доларів США⁹. У Плані відновлення 150-250 мільярдів доларів США передбачено на відновлення та модернізацію житла та інфраструктури. Було представлено трьохетапний план відбудови: 1-й етап – це концепція плану, 2-й етап – деталізація плану та дорожня карта, 3-й етап – впровадження. У Плані відновлення встановлені амбітні цілі на 2032 рік: він покликаний прискорити стале економічне зростання (планується щорічне збільшення ВВП на 7 відсотків, а також розширення інвестицій), входження до 25 передових економік за Індексом економічного розвитку та Індексом людського капіталу Світового банку, а також досягнення 65-відсоткового скорочення викидів CO₂, порівнюючи з 1990 роком. Основні керівні принципи урядового Плану відновлення: негайний початок, поступовий розвиток; нарощування справедливого добробуту; інтеграція в ЄС; відбудову за принципом «краще, ніж було» (build back better) (на майбутнє); стимулювання приватних інвестицій та підприємництва. Підхід до впровадження Плану – регіонально сфокусований та параметричний. У межах Плану відновлення були розроблені описані нижче 15 національних програм, які сприятимуть досягненню коротко-, середньо- та довгострокових цілей¹⁰.

RDNA може відіграти важливу роль у підтримці щодо Плану відновлення Уряду України та його реалізації. У RDNA викладено дані про початковий рівень щодо галузевої та наскрізної інформації про потреби у відновленні та відбудові, які пов'язані із завданою шкодою та збитками, а також про початкові рівні довоєнного періоду у різних секторах. Крім того, враховано відбудову за принципом «краще, ніж було» (build back better) із належним масштабом, належним розміщенням та загальні зусилля з модернізації. Ця інформація забезпечує масив даних, який може слугувати дороговказом підтримки у плануванні відновлення, а також у межах моніторингу й оцінювання (MiO).

На додаток до керівних принципів, визначених в урядовому Плані відновлення, викладені нижче принципи, можна розглядати на основі міжнародного досвіду, пов'язаного з відновленням і реконструкцією після конфліктів і катастроф:

- **Віднайдення балансу між невідкладними потребами та середньо- й довгостроковими цілями.** Планування відновлення та відбудови повинно містити негайну відповідь на найнагальніші потреби, а також відповідати на них у короткостроковій перспективі, одночасно забезпечуючи підготовку до довгострокової відбудови та відновлення. У короткостроковій перспективі існує потреба забезпечити захищеність та безпеку людей, а також задовольнити їхні найнагальніші та базові потреби (зокрема серед вразливих груп населення) за допомогою забезпечення притулку, надання державних послуг та ведення діяльності з відновлення економіки. У середньо- та довгостроковій перспективі відновлення та відбудова мають базуватися на фундаменті «зеленого», сталого та інклюзивного розвитку; останній також має забезпечувати ефективність через покращення доступу та якості послуг та інфраструктури, а також завдяки належному масштабу / належному розміщенню мереж та інфраструктури обслуговування.
- **Стратегічне визначення пріоритетів відбудови в усіх секторах.** Ґрунтуючись на визначених даних щодо початкових рівнів, завданої шкоди, збитків та потреб в різних секторах у послідовний спосіб, як це зроблено в межах RDNA, пріоритетність потреб слід розставляти відповідно до здатності освоювати кошти у різних секторах, пріоритетів, пов'язаних з різними географічними місцевостями, гуманітарних потреб та потреб ВПО, а також наявності фінансування, інституційної спроможності та інших складових частин.
- **Інклюзивність та рівноправність.** Відновлення та відбудова мають бути тісно пов'язані із

⁹ URC2022, «План відновлення», 2022 р., [Посилання](#).

¹⁰ Див. Уряд України, ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ, 2022 р., [Посилання](#).

зусиллями щодо зменшення бідності та щодо посилення соціального включення та гендерної рівності, а також інвестиціями, спрямованими на найбільш знедолені групи населення.

- **Прозорість та належне управління.** Процес відновлення слід оцінювати, порівнюючи зі встановленими цілями / показниками ефективності та часовими межами; його слід контролювати у межах прозорої системи та процесу МіО, зокрема через консультації з постраждалими громадами та зацікавленими сторонами.
- **Розв'язання потреб різних (груп) областей.** Україні також потрібно буде віднайти баланс своїх зусиль між різними групами регіонів України — фронтовими, повернутими під контроль уряду України, тилловими та опорними територіями — залежно від перебігу війни. Конкретні плани щодо відновлення та відбудови можуть допомогти скерувати відновлення у відповідних областях відповідно до їх найбільш актуальних потреб.
- **Стійкість та відбудова за принципом «краще, ніж було» (build back better).** Більша частина інфраструктури України була побудована за радянських часів і страждала від років недостатнього інвестування та занедбаності. Економічна інфраструктура країни гостро потребує модернізації, яке має здійснюватися відповідно до цілей ширшого характеру та цілей щодо зміни клімату та сталого розвитку. Наприклад, мережа автомобільних шляхів зазнає хронічної відсутності технічного обслуговування та ремонту, а також потребує капітального ремонту. Водночас у критичному стані перебувають близько 40 відсотків мереж водопостачання. Соціальна інфраструктура також є недосконалою; школи, дитячі садки та основні заклади охорони здоров'я є застарілими та потребують реконструкції та модернізації, а також підвищення енергоефективності та посилення стійкості до кліматичних змін. Крім того, сільськогосподарські активи країни стають дедалі вразливішими до погодних явищ, оскільки більшість українських малих та середніх сільськогосподарських підприємств досі не запровадили технології, що є розумними з погляду кліматичних умов. Українській промисловості та енергетичному сектору також потрібно буде адаптуватися до передової практики та стандартів, які передбачають вищу ефективність та більшу сталість.
- **Лідерство та координація.** Буде необхідним безперервне лідерство на рівні найвищих щаблів урядових структур разом із

сильною підтримкою операційного характеру. Для збереження імпульсу до відродження країни потрібно буде залучити найвищі рівні центральної влади та забезпечити стратегічне лідерство щодо цього процесу. Операційна структура також буде ключовою складовою з погляду досягнення результатів та збереження у населення відчуття перспективи.

- **Місцеві рішення та місцевий розвиток.** Відновлення та відродження необхідно формувати та реалізовувати у такий спосіб, щоб це підтримувало місцеву економіку. Будь-яка структура або процес, пов'язаний з відновленням та відродженням, має використовувати економічний та людський капітал країни. До цього процесу мають бути залучені місцеві фірми, а партнерству між ними та компаніями з інших частин України та з-за кордону мають бути забезпечені сприяння та підтримка. Відновлення будинків повинно максимально спиратися на місцеву промисловість та рішення, підготовлені в Україні.
- **Зосередженість на потребах громад.** Розвиток, орієнтований на громаду, з активною залученістю громадян є ключовим компонентом формування відчуття причетності та забезпечення сталості відновлення та відродження. Для забезпечення участі всієї місцевої громади у відновленні та відродженні важливе значення мають інноваційні підходи. Потреби громади неможливо визначити за допомогою підходу «згори донизу», а будь-які такі спроби можуть призвести лише до інвестицій, які не пов'язані з реальними потребами на місцях та навряд забезпечать стійкі результати.

У зв'язку з впровадженням заходів з відновлення можна взяти до уваги, враховуючи міжнародний досвід, такі практичні міркування:

- **Визначення проєктів, розставлення пріоритетів, послідовність та комерційна стратегія.** Існує потреба визначити та сформулювати пакети проєктів з питань відбудови та відновлення, а також їх послідовність у часі. Це має віддзеркалювати відносну пріоритетність потреб, логічну послідовність взаємозалежних робіт та комерційні міркування щодо об'єднання контрактів відповідно до їх масштабу та обсягу робіт, які може задовольнити ринок інженерних та підрядних послуг. Комерційна стратегія виконання робіт у масштабах, передбачених для відбудови України, ймовірно, вимагатиме збільшення кількості міжнародних будівельних фірм, які активно працюють в Україні, паралельно із зусиллями щодо пе-

ретворення невеликих вітчизняних фірм на конкурентоспроможні міжнародні компанії.

- **Використання спільних систем та процесів.** Якщо це доцільно, слід заохочувати використання узгоджених та спільних систем, процесів та процедур щодо закупівель, фінансового менеджменту, управління екологічними та соціальними ризиками, МіО тощо у зв'язку з заходами / інвестиціями у сфері відновлення та відбудови. Це забезпечуватиме те, що всі урядовці (у горизонтальних та вертикальних площинах) використовуватимуть однакові системи, максимізуючи у такий спосіб ефективність, зокрема користь від навчання, та уникаючи ситуацій, коли одна й та сама установа впровадження використовує численні різні системи різних донорських організацій або міжнародних фінансових установ.
- **Зосередження уваги на розвитку інституційної спроможності, а також управлінської й технічної спроможності в установах впровадження.** Зусилля щодо відновлення мають бути зосереджені на розвитку спроможності установ на різних адміністративних рівнях. Крім того, установа впровадження (або декілька таких установ), які здійснюватиме управління проектами в конкретних секторах, підсекторах та / або регіонах, повинна бути здатна готувати та керувати проектами відповідно до вимог двосторонніх або багатосторонніх установ розвитку щодо технічних, фідучіарних, екологічних та соціальних аспектів. Тому роботу з питань розвитку спроможності слід починати завчасно. Критично важливе значення для нарощування спроможності матиме також мобілізація зовнішніх ресурсів.
- **Мобілізація щодо технічної підготовки проєктів.** Природа проєктів відбудови, які необхідні у багатьох секторах із великим обсягом інфраструктурних робіт, буде складною з технічної та інтенсивною з інженерного погляду. Крім утилізації сміття, поводження з відходами та забруднення землі, багато проєктів вимагатимуть проведення екологічних та соціальних оцінювань та, можливо, реалізації процесів придбання землі, які передбачатимуть проведення процедур консультацій з громадськістю.

Узгодження з партнерами аналогічного рівня у Європейському Союзі також вимагатиме від України застосування стандартів, які відрізняються від тих, що використовувалися раніше, або зазнали змін, порівнюючи з ними. Хоча можливе тимчасове застосування іноземних стандартів, зрештою з часом буде необхідно внести зміни до власних, внутрішніх стандартів України, аби узгодити їх з ЄС. Розумно очікувати, що виконання завдання з підготовки проєктів коштуватиме від 2 до 10 відсотків загального обсягу інвестицій у будівельні роботи. Негайна мобілізація коштів для реалізації цих завдань з підготовки проєктів та початку технічної підготовки для забезпечення «безпрограшних» інвестицій, які, ймовірно, потраплять до категорій найпріоритетніших, є важливими чинниками швидкої мобілізації та здатності України освоювати кошти, що спрямовуватимуться на відбудову в різних секторах.

- **Фінансова стратегія та роль міжнародних фондів, суверенного фінансування держави та стягнення плати з користувачів у конкретних підсекторах.** Масштаби інвестицій, необхідних для відновлення України, перевищують фінансові можливості уряду та підпорядкованих йому установ практично в усіх секторах. Очікується, що міжнародна допомога у формі грантів, позик та / або гарантій із зовнішніх джерел збільшить фіскальну спроможність України під час відбудови. Окрім цих джерел, важливу роль у підтримці інвестицій та довгостроковій сталості державних послуг також відіграватиме стягнення плати з користувачів. Кожен окремий сектор, відповідно, потребуватиме фінансової стратегії та індикативної структури вартості, які віддзеркалюватимуть надійні джерела фінансування та їхню роль у покритті прямих витрат або підтримці різних форм фінансування (суверенного, несуверенного, комерційного тощо). Забезпечити наявність фінансових стратегій для відповідних секторів під час відбудови необхідно вже у найближчій перспективі. Ймовірно, вони доповнюватимуть зусилля після відбудови для забезпечення фінансової стійкості критично важливих державних послуг.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. КОМАНДА RDNA

Команда RDNA хотіла б висловити свою глибоку вдячність усім особам та організаціям, які зробили свій внесок у цю оцінку.

З боку уряду України підтримка була надана під керівництвом Олексія Чернишова, міністра розвитку громад та територій.

З боку Європейської Комісії підтримка була надана під керівництвом Катаріни Матернової, заступниці генерального директора.

З боку Світового банку підтримка надавалася під керівництвом Арупа Банерджі, регіонального директора у Східній Європі; Самеха Вахба, регіонального директора зі сталого розвитку; Фадії Саади, регіональної директорки з розвитку людини; Чарльза Корм'є, регіонального директора з питань інфраструктури; Лаліти Мурті, регіональної директорки із рівномірного розвитку, фінансів та інституцій; Крістофа Пуша, менеджера практики, урбаністики, управління ризиками стихійних лих, стійкості та землі; Бахера Ель-Хіфнаві, керівника програми з питань інфраструктури та сталого розвитку; Карліса Смітса, провідного економіста країни; Карін Бреденкамп, провідної економістки і керівниці програми з розвитку людини; Тома Фарола, провідного економіста сталого розвитку та інших.

ОСНОВНА КООРДИНАЦІЙНА КОМАНДА

Іван Лукеря (заступник міністра розвитку громад та територій); Анна Нижник (в.о. генерального директора Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій); Марта Бухтіярова (генеральна директорка Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій)

Аланна Сімпсон (провідна фахівчиня з управління ризиками стихійних лих); Зузана Стентон-Геддес (старша фахівчиня з управління ризиками стихійних лих); Бахер Ель-Хіфнаві (керівник програми, IECDR); Крунослав Катич (старший консультант з управління ризиками стихійних лих); Олександра Шатирко (фахівчиня з питань соціального розвитку); Джой Аун (фахівець з управління ризиками стихійних лих); Дже Кьон Кім (оперативний співробітник); Ghizlane Aqariden (консультант з управління ризиками стихійних лих); Сорайя Рідановіч (консультант з управління ризиками стихійних лих); Надія Кислова (асистентка програми)

Хлоя Алліо (керівниця відділу – операції, Представництво Європейського Союзу в Україні); Агнешка Скиба (програмна директорка, Представництво Європейського Союзу в Україні); Панайотіс Стамуліс (керівниця з питань політики, Представництво Європейського Союзу в Україні); Марта Садель (керівниця з питань політики, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA))

Житло

Анна Нижник (в.о. генерального директора Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій); Олександр Петрошук (державний експерт Експертної групи стратегічного та бюджетного планування Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій); Інна Вахович (начальниця відділу ціноутворення, економіки та договірних відносин у будівництві Мінрегіону); Дмитро Паншин (заступник директора Департаменту житлової політики та благоустрою Міністерства розвитку громад та територій)

Каріма Бен Бі (старший фахівець з управління ризиками стихійних лих); Еллен Гамільтон (провідна фахівчиня з міського розвитку); Норіко Ое (старший спеціаліст з міського розвитку); Дебашрі Поддар (спеціаліст з міського розвитку); Сюеман Ван (старший фахівець з міського розвитку); Олександр Довбня (експерт з міського розвитку); Саймон Воллі (фахівець з міського розвитку); Пол Скотт Преттітор (старший фахівець із землеустрою)

Кшиштоф Герульський (керівник з питань політики, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)); Ольга Бороданкова (керівниця з питань співробітництва Представництва Європейського Союзу в Україні); Андрій Бандура (сектор управління енергетикою (газ, нафта та енергоефективність), Представництво Європейського Союзу в Україні); Крістіан Бен Хелл (керівник сектору з питань землі, сільського господарства, лісового господарства та безпеки харчових продуктів Представництва Європейського Союзу в Україні)

Освіта

Юрій Ковальчук (начальник сектору інвестиційної діяльності та міжнародних проєктів Міністерства освіти і культури)

Джеймс Гершем (фахівець з питань освіти); Світлана Бацюкова (спеціалістка з питань освіти); Адрієн Самуель Жульєн Ольшак Ольшевський (експерт з питань освіти)

Віра Рибак (менеджерка сектору освіти і науки Представництва Європейського Союзу в Україні); Фернандо Фонсека (керівник з питань політики, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA))

Охорона здоров'я

Богдан Боруховський (заступник міністра охорони здоров'я); Олексій Яременко (заступник міністра охорони здоров'я); Тетяна Гоцуєнко (радниця міністра охорони здоров'я); Олександр Ємець (Генеральний директор агентства eHealth МОЗ); Юлія Мазур (бізнес-аналітик агентства eHealth МОЗ); Юрій Гайдай (старший економіст центру економічної стратегії)

Олена Дорошенко (старша спеціалістка з охорони здоров'я); Олександр Жигінас (експерт з охорони здоров'я); Христина Пак (спеціалістка з охорони здоров'я); Артур тен Хеве (міжнародний експерт із охорони здоров'я); Владислав Смірнов (інженер-медик, керівник Медконструктора)

Олександра Яновська (керівниця з питань політики Представництва Європейського Союзу в Україні); Міра Дідух (керівниця проєкту – Охорона здоров'я та соціальна політика Представництва Європейського Союзу в Україні); Фернандо Фонсека (керівник з питань політики, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)); Ярно Хабіхт (представник ВООЗ в Україні) та команда Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я; Бен Зіннер (заступник директора USAID)

Соціальний захист і забезпечення засобів до існування

Євген Котик (перший заступник міністра соціальної політики); Сергій Собчук (державний експерт експертної групи з питань соціального бюджету Директорату стратегічного планування, координації політики та європейської інтеграції Мінсоцполітики);

Роман Жуковський (спеціаліст із соціального захисту населення); Катерина Петріна (старший фахівець із соціального захисту населення); Анна Баранова (консультантка); Ірина Калачова (консультантка); Володимир Соріогло (консультант)

Міра Дідух (керівниця проєкту – Охорона здоров'я та соціальна політика Представництва Європейського Союзу в Україні); Фернандо Фонсека (керівник з питань політики, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA))

Культура та туризм

Анастасія Бондар (заступниця міністра культури та інформаційної політики); Ростислав Карандєєв (перший заступник міністра культури та інформаційної політики); Катерина Чуєва (заступниця міністра культури та інформаційної політики); Мар'яна Олеськів (Голова Державного агентства розвитку туризму); Луїза Мороз (державна експертка експертної групи з креативних індустрій, Директорат культури та мистецтв); Ярослав Петраков (генеральний директор, Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції); Юлія Нечипоренко (начальниця головного управління охорони культурної спадщини та музеїв Управління культурної спадщини)

Каріма Бен Біх (старший фахівець з управління ризиками стихійних лих); Юна Чун (аналітик міського розвитку); Олександр Довбня (консультант, SCAUR)

Тетяна Шульга (керівниця проєкту Представництва Європейського Союзу в Україні); Фернандо Фонсека (керівник з питань політики, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA))

ВИРОБНИЧІ ГАЛУЗІ

Сільське господарство

Олексій Пінчук (директор Департаменту міжнародної політики Міністерства аграрної політики та продовольства)

Сергій Зоря (провідний економіст сільського господарства)

Крістіан Бен Хелл (керівник сектору з питань земельної, сільськогосподарської, лісової та харчової безпеки Представництва Європейського Союзу в Україні); Маркус Клінглер

Зрошення та водні ресурси

Олександр Бонь (заступник директора департаменту, начальник департаменту морської політики Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів)

Рану Сінха (спеціаліст із зрошення та водосточення); Франк ван Стінберген (консультант із зрошення та водосточення)

Крістіан Бен Хелл (керівник сектору з питань землі, сільського господарства, лісового господарства та безпеки харчових продуктів Представництва Європейського Союзу в Україні) (з питань зрошення)

Торгівля та промисловість

Олександр Максимов (директор департаменту майнової політики Міністерства економіки)

Суніта Варада (старший спеціаліст з розвитку приватного сектору); Стефка Славова (провідний економіст); Альберто Кріскуоло (старший економіст); Блерта Керімі (старший експерт з приватного сектору)

Ірина Губарець (проєктний керівниця, Представництво Європейського Союзу в Україні); Станіслав Тошков (проєктний керівник, Представництво Європейського Союзу в Україні)

Фінансовий сектор та банківська справа

Аліна Погрібна (начальниця відділу взаємодії з Групою Світового банку Департаменту міжнародних фінансових проєктів Міністерства фінансів)

Йоганна Джегер (старша спеціалістка з питань фінансового сектору); Євген Гребенюк (спеціаліст з питань фінансового сектору); Клим Науменко (консультант)

Віталія Мудрук; (проєктний керівник, Представництво Європейського Союзу в Україні); Ольга Чилат (проєктна керівниця, Представництво Європейського Союзу в Україні)

ІНФРАСТРУКТУРНА ГРУПА

Енергетика та видобування корисних копалин

Олена Бірюкова (директорка департаменту фінансів та управління державним майном Міністерства енергетики); Андарак Роман (генеральний директор Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства енергетики); Угрюмова Софія Сергіївна (головне управління забезпечення функціонування ринків нафти і газу Директорату нафтогазового комплексу та розвитку ринків нафти, природного газу та нафтопродуктів Міністерства енергетики); Олександр Кропот (директор департаменту промисловості Міністерства стратегії та промисловості); Фарід Сафаров (заступник міністра з питань цифрового розвитку, Міністерство енергетики); Олександр Харченко (радник міністра енергетики); Олександр Петрошук (державний експерт експертної групи зі стратегічного та бюджетного планування директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій);

Олександр Тронь (заступник директора департаменту економіки систем життєзабезпечення Міністерства розвитку громад та територій); Владислав Філіпов (старший експерт з централізованого теплопостачання Офісу підтримки реформ Міністерства розвитку громад та територій); команда відділу управління проектом «Проект енергоефективності централізованого теплопостачання в Україні» – Костянтин Станіцький та Станіслав Терлецький; Олена Бірюкова (директорка департаменту фінансів та управління державним майном Міністерства енергетики); Андарак Роман (генеральний директор Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міненерго); робоча група ГТС з оцінки збитків: Катерина Коваленко; Ольга Белькова; Ксенія Назаренко; Микита Слободян; Укренерго: Олег Павленко; Ольга Першина;

Сільвія Мартінес Ромеро (старша спеціалістка з енергетики); Кодзі Нісіда (старший фахівець з енергетики); Роман Новіков (фахівець з енергетики); Оділь Іветт Джонсон Навео (старший консультант з питань енергетики); Андерс Педерсен (старший фахівець з енергетики); Ашіш Шреста (консультант з питань енергетики); Санду Гідрім (старший спеціаліст з енергетики) операційний директор

Вольфхарт Пол (провідний спеціаліст з навколишнього середовища та геонауки); Олександр Йоганнес Хурдeman (старший експерт з питань нафти і газу); Роман Новіков (спеціаліст з енергетики)

Торстен Воллерт (керівник групи з енергетики та навколишнього середовища, Група підтримки України, Європейська Комісія); Денис Прусаков (керівник сектору, Енергетика, Представництво Європейського Союзу в Україні); Андрій Бандура (керівник сектору енергетики, газу, нафти та енергоефективності Представництва Європейського Союзу в Україні); Рута Балтаузе (експерт з питань енергетики Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)); Кшиштоф Герульський (Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)) (централізоване теплопостачання, ТЕЦ); Маркус Ліппольд (радник генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) група підтримки України (SGUA) Європейська комісія)

Транспорт

Анна Юрченко (заступниця міністра інфраструктури України з питань європейської інтеграції); Ірина Кучерук (директорка міжнародного відділу, Політика співробітництва та інвестицій Міністерства інфраструктури); Печончик Тарас (заступник директора Департаменту міжнародного співробітництва та інвестиційної політики, начальник Управління інвестиційної політики Міністерства інфраструктури)

Домінік Паскуале Пателла (старший фахівець з транспорту); **Євген Булах** (фахівець з транспорту); Анна Важненко (консультантка з транспорту); Антон Хаген (консультант з транспорту); Андрій Корецький (консультант з транспорту); Юліана (Юлія) Гаврилюк (консультантка з транспорту); Юрій Лозовенко (консультант з транспорту); Артем Полюх (консультант з транспорту); Олександр Карначов (консультант з питань транспорту)

Агнешка Скиба (програмна керівниця, інфраструктура, Представництво Європейського Союзу в Україні); Світлана Дідківська (менеджерка проектів (транспорт, цифрові питання), Представництво Європейського Союзу в Україні); Даніель Жак (керівник з питань політики генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) група підтримки України (SGUA))

Телекомунікації та цифрові технології

Маріанна Канінець (головна спеціалістка відділу впровадження фінансових SSD в регіонах Управління фіксованого та мобільного SSD Міністерства цифрової трансформації); Микола Козлов (в.о. генерального директора Державного підприємства «Інформаційні судові системи»); Володимир Попов (радник генерального директора Державного підприємства «Інформаційні судові системи»); Ігор Стародубов (директор відокремленого структурного підрозділу державного підприємства «Інформаційні судові системи» «Центр судових експертиз та експертиз», президент Всеукраїнської громадської організації «Спілка експертів України», судовий експерт, патентний повірений, оцінювач, кандидат юридичних наук)

Наталія Гельвановська Гарсія (старша спеціалістка з цифрового розвитку); Михайло Кольцов (консультант); Марта Хомин (консультантка)

Світлана Дідківська (керівниця проекту Представництва Європейського Союзу в Україні); Сергій Ладний (керівник проекту Представництва Європейського Союзу в Україні); Дженні Лундмарк (голова Управління державних фінансів Представництва Європейського Союзу в Україні)

Водопостачання та водовідведення

Приходько Роман (старший експерт з питань водопостачання та водовідведення офісу підтримки реформ Міністерства розвитку громад та територій); Олександр Петрошук (державний експерт Експертної групи зі стратегічного та бюджетного планування директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій); Олександр Ілінський (заступник директора департаменту економіки систем життєзабезпечення Міністерства розвитку громад та територій); Віктор Черевко (Департамент державного екологічного нагляду (контролю) за природними ресурсами Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів); Віктор Дорошенко (Голова UIP2 СРМУ, Міністерство розвитку громад та територій)

Івайло Колев, (старший спеціаліст з водопостачання та водовідведення)

Ольга Сімак (керівниця сектору з охорони навколишнього середовища Представництва Європейського Союзу в Україні); Грегори Цуріс (радник, Зелена угода (Green Deal) Представництва Європейського Союзу в Україні)

Муніципальні послуги

Олександр Петрошук (державний експерт експертної групи зі стратегічного та бюджетного планування директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій); Анна Нижник (в.о. генерального директора Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства розвитку громад та територій); Леся Діденко (заступниця директора Департаменту реалізації пріоритетних проєктів регіонального розвитку Міністерства розвитку громад та територій); Діана Новікова (головна спеціалістка відділу поводження з побутовими відходами та комунального господарства Департаменту комунального господарства та комунального господарства Міністерства розвитку громад та територій); Катерина Печончик (головна спеціалістка експертної групи з моніторингу надання адміністративних послуг Директорату системного розвитку надання адміністративних послуг Міністерства цифрової трансформації); Микола Козлов (в.о. генерального директора Державного підприємства «Інформаційні судові системи»); Попов Володимир (радник генерального директора ДП «Інформаційні судові системи», судовий експерт); Ігор Стародубов (директор відокремленого структурного підрозділу державного підприємства «Інформаційні судові системи» «Центр судових експертиз та експертиз», Президент Всеукраїнської громадської організації «Спілка експертів України», судовий експерт, патентний повірений, оцінювач, кандидат юридичних наук); Юрій Мацик (директор дирекції ШСД фіксованого та мобільного зв'язку)

Дебашрі Поддар (спеціаліст з міського розвитку) та Норіко Ое (старший спеціаліст з міського розвитку) Олександр Довбня (старший консультант з міського розвитку, SCAUR); Еллен Гамільтон (провідна спеціалістка з міського розвитку)

Кшиштоф Герульський (генеральний директорат із питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR), Група підтримки України (SGUA); Наталія Старостенко (проєктна керівниця, Представництво Європейського Союзу в Україні)

НАСКРІЗНІ СФЕРИ

Охорона довкілля і природокористування, та лісове господарство

Анастасія Драпалюк (начальниця відділу охорони та використання природно-заповідного фонду Управління природно-заповідного фонду та земельних ресурсів Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів); Олександр Скакальський (заступник начальника управління – начальник відділу державного екологічного нагляду (контролю) промислового забруднення Держекоінспекції); Юрій Кацагоров (заступник начальника відділу державного екологічного нагляду (контролю) біоресурсів – начальник відділу державного екологічного нагляду (контролю) лісів та рослинного світу – старший державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища)

Оксана Ракович (фахівчиня з охорони навколишнього середовища), Функе Асаолу (старший спеціаліст з охорони навколишнього середовища); Олена Струкова Голуб (старша економістка з охорони навколишнього середовища); Мадхаві М. Піллаї (старший спеціаліст з управління природними ресурсами); Myles Mac Donnadha (старший консультант з питань лісового господарства)

Ольга Сімак (керівниця сектору, охорона навколишнього середовища, Представництво Європейського Союзу в Україні); Грегори Цуріс (радник, Зелена угода (Green Deal), Представництво Європейського Союзу в Україні)

Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист

Васьковський Олександр (заступник директора Департаменту ресурсного забезпечення Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС)); Ігор Шелюк (старший спеціаліст відділу ресурсного забезпечення ДСНС); Семенець Світлана (ДСНС); Петро Кропотов (ДСНС)

Зузана Стентон-Геддес (старша фахівчиня з управління ризиками стихійних лих); Крунослав Катіч (старший консультант з управління ризиками стихійних лих); Аланна Сімпсон (провідна фахівчиня з управління ризиками стихійних лих); Максим Довгановський (консультант, SCAUR)

Александро Еггеншвілер (програмний директор Представництва Європейського Союзу в Україні); Мартін Шредер (керівник операційного відділу Представництва Європейського Союзу в Україні)

Юстиція та державне управління

Зураб Адеішвілі (Офіс прокурора), Гізо Углава (в.о. Директора Національного антикорупційного бюро); Андрій Данилюк, начальник відділу будівництва та реконструкції Департаменту управління державними активами Державної судової адміністрації; Анна Тищенко (директорка Департаменту міжнародних спорів, Міністерство юстиції)

Лаура Поп (старша спеціалістка фінансового сектору); Ірина Щербина (старша спеціалістка з державного сектору), Девід С. Бернштейн (провідний спеціаліст із державного сектору), Віталій Касько (консультант); Даніела В. Фелкман (старша спеціалістка з управління); Олексій Балабушко (провідний спеціаліст з управління); Клаус Декер (старший спеціаліст з державного сектору)

Клеменс Мюллер (керівник з політик, Представництво Європейського Союзу в Україні); Манфредас Лімантас (керівник програми – правосуддя, боротьба з корупцією та верховенство права, Представництво Європейського Союзу в Україні); Рута Балтаузе (заступник керівника групи, Генеральний директорат із питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)); Маркіян Зелак (старший радник з питань державних фінансів, команда належного врядування, Консультативна місія Європейського Союзу)

Очищення території країни

Дмитро Юрчук (Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС)); Дмитро Салтиков (Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС)); Дмитро Валентинович Юрчук, Дмитро Олегович Салтиков

Аланна Сімпсон (провідна фахівчиня з управління ризиками стихійних лих), Зузана Стентон-Геддес (старша фахівчиня з управління ризиками стихійних лих); Томіслав Вондрачек (експерт з розмінування), Крунослав Катіч (старший консультант з управління ризиками стихійних лих)

Александро Еггеншвілер (офіцер програм, Представництво Європейського Союзу в Україні); Мартін Шредер (керівник відділу операцій, Представництво Європейського Союзу в Україні), Барбара Ротвонік (офіцер програм, Представництво Європейського Союзу в Україні)

Макроекономічні наслідки, бідність

Тетяна Борщенко (Державна експертка експертної групи з питань соціально-економічного прогнозу Директорату стратегічного планування, координації політики та євроінтеграції, Міністерство соціальної політики)

Анастасія Головач (старша економістка), Марина Сідаренка (економістка); Том Бандервоет (провідний економіст); Крістіна Ноель Воган (економістка)

Панайотіс Стамуліс (керівник з питань політики, Генеральний директорат із питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)); Джулда Кіліте (керівник групи Генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)); Ольга Чилат (програмна спеціалістка, Представництво Європейського Союзу в Україні); Маркус Ліппольд (радник, Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) Група підтримки України (SGUA)) Європейська комісія)

Соціальна інтеграція та вразливі групи

Тетяна Борщенко (державна експертка експертної групи з питань соціально-економічного прогнозу Директорату стратегічного планування, координації політики та євроінтеграції Міністерства соціальної політики)

ВПО: Олена Кольчик (керівниця експертної групи з питань соціального захисту окремих категорій населення Директорату адресної соціальної підтримки населення та розвитку соціального інспектування Міністерства соціальної політики)

Гендер: Наталія Богданова (державна експертка експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, домашнього насильства та гендерної рівності Директорату розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей Міністерства соціальної політики)

Інвалідність: Роман Пилипенко (державний експерт експертної групи з питань реабілітації Директорату соціального захисту прав осіб з інвалідністю Міністерства соціальної політики)

Ерік Джонсон (старший спеціаліст із питань соціального розвитку); **Олександра Шатирко** (спеціалістка із питань соціального розвитку); **Рей Сальваторе Дженнінгс** (консультант)

Гендер: Дженніфер Солотаров (старший спеціаліст із соціального розвитку), Домінік Келер (молодший професійний фахівець),

Інвалідність: Мір'ягон Турдієв (консультант)

Мартін Шредер (керівник відділу операцій, Представництво Європейського Союзу в Україні); **Тетяна Шульга** (керівниця проєкту, Представництво Європейського Союзу в Україні); **Міра Дідух** (офіцер проєкту – Охорона здоров'я та соціальна політика, Представництво Європейського Союзу в Україні)

Наскрізні питання, розглянуті в різних розділах

Управління сміттям: Діана Новікова (головна спеціалістка відділу поводження з побутовими відходами та комунального господарства Департаменту комунального господарства та комунального господарства Міністерства розвитку громад та територій); **Наталія Зайцева** (старша експертка з питань поводження з побутовими відходами ЦПР Міністерства розвитку громад та територій); **Філоненко Роман Степанович** (заступник директора Департаменту – начальник відділу екологічної безпеки Департаменту поводження з відходами та екологічної безпеки, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів)

Крунослав Катич (старший консультант з управління ризиками стихійних лих)

Інформаційну та аналітичну підтримку також надала команда Світового банку з обробки даних, серед яких **Кіт Патрік Гарретт** (менеджер DECAT), **Холлі Крамбек** (менеджер програм, DECAT), **Габріель Стефаніні Вісенте** (консультант, DECAT), **Клаудія Кальдерон Мачіадо** (консультантка, DECAT), **Сахіті Сарва** (консультант, DECAT), **Олександра Поставніча** (IT-офіцер/ Інженерія, ITSTI), **Стела Мокан** (менеджерка, ITSTI), **Роберт Мансур Харрісон** (IT-аналітик, бізнес-рішення, ITSES), **Рошель Гленене О'Хейган** (старший науковий співробітник з даних, DECIS), **Бенажмін П. Стюарт** (старший географ, DECAT), **Клара Іванеску** (географія, DECAT), **Хосе Мануель Дельгадо Бласко** (консультант, DECAT), **Андрес Фернандо Чаморро Елізондо** (географ, DECAT), **Бенні Істанто** (консультант, DECAT), **Мін Джагал** (консультант, DECAT), **Наталія Гельвановська-Гарсія** (старша спеціалістка з цифрового розвитку, IDD01), **Хан Ван** (IT-офіцер, інженер, ITSTI), **Чітра Баласубрамаян** (консультант, DIME 4), **Марія Рут Джонс** (спеціалістка з опитування, DIME 3), **Роберт Ендрю Марті** (аналітик-дослідник, DIME 4), **Михайло Колстов** (консультант, IDD01), **Нік Джонс** (фахівець з обробки даних, GFDRR), **Сем Блеквелл Неґоу** (консультант, GFDRR) і **Гарріет Мугера** (старший науковий співробітник з даних, DECAT). Світовий банк висловлює вдячність за підтримку **Лаури Клайн** (керівниці програми Державного департаменту США, відділ гуманітарної інформації) за своєчасний доступ до супутникових зображень.

Також відбувся обмін даними та інформацією з низкою експертів Київської школи економіки.

- Загальна координація та координація процесу: Дарина Марчак, Карина Король
- Соціальна сфера: Інна Студеннікова, Олександра Коломієць
- Культура, спорт, туризм: Юлія Маркуц, Дмитро Андрієнко
- Транспорт: Тарас Маршалок
- Житло, активи підприємств, промисловість, комунальне господарство, адміністративні будівлі: Дмитро Горюнов
- Освіта, охорона здоров'я: Юрій Гайдай
- Енергетика: Наталія Шаповал, Денис Саква
- Торгівля, торгові центри: Макс Гавришин
- Інфраструктура (автомобільні дороги, залізниця): Андрій Безп'ятов
- Інфраструктура (авіа): Владислав Радикович; Алла Биковська
- Сільське господарство та земельні ресурси: Роман Нейтер; Наталія Шпиготська
- Муніципальні послуги: Юрій Голинський

